

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ,
ЖУРНАЛІСТИКИ ТА МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ**

**МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «УКРАЇНА»
В ІДІОСТИЛІ ПОЕТІВ-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 201 М групи
Спеціальності 035 Філологія
(Українська мова та література)
Освітньо-професійної програми
«Філологія (Українська мова та література)»
Киця Анастасія Андріївна

Науковий керівник : доктор філологічних наук,
професор **Олексенко Володимир Павлович**

Рецензент : Сюта Галина Мирославівна
доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник
відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики
Інституту української мови НАН України

Івано-Франківськ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	8
1.1. Дефініція терміна «концепт»	8
1.2. Основні елементи терміна «концепт», засоби вираження в поезії.....	15
Висновки до першого розділу	21
РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «УКРАЇНА» В ІДІОСТИЛІ ПОЕТІВ-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ	22
2.1. Компонент Україна-держава. Опозиція «рідне(своє) – чуже.....	22
2.2. Сміслові навантаження опозиції «залежна – незалежна»	29
2.3. Аналіз лексеми-номена «народ» та фрейму «українська мова»...35	
Висновки до другого розділу	39
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ КОМПОНЕНТІВ КОНЦЕПТУ «УКРАЇНА» В ПОЕЗІЇ ПОЕТІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ	41
3.1. Морфологічне вираження компонентів концепту «Україна»	41
3.2. Лексико-семантичні особливості компонентів концепту «Україна».....	46
3.3. Метафорична репрезентація концепту «Україна».....	52
Висновки до третього розділу.....	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ.....	68
Додаток А	
Додаток Б	
Додаток В	
Додаток Г	

ВСТУП

Актуальність роботи. Поетична творчість військовослужбовців, які брали безпосередню участь у бойових діях, формує своєрідний архетип воїна-захисника, для якого рідна земля є найвищою цінністю. Ці тексти характеризуються високим рівнем експресивності, емоційності та смислової насиченості, оскільки мають на меті донести до читача правду війни та національного спротиву. Поезія учасників бойових дій поєднує індивідуальний досвід із колективною пам'яттю, відображаючи почуття єдності, жертвності та відповідальності в художніх образах і символах. Це зумовлює **актуальність** аналізу ідіостилю сучасних поетів-військовослужбовців ЗСУ, адже їхня мова фіксує трансформацію концептуальних уявлень про Україну в умовах війни.

У науковому дискурсі *концепт* «Україна» розглядають як основний елемент мовної картини світу українців. Його багатовимірність проявляється у значеннях «рідна земля», «державна», «народ», котрі постають в опозиціях «свій – чужий», «вільний – підкорений». У поетичній традиції, зокрема у творчості Т. Шевченка, цей концепт репрезентує ідею свободи та національної гідності через систему епітетів, метафор і символів, продукуючи нові культурні коди. У творчості сучасних поетів-захисників, зокрема П. Вишебаби, В. Волікова, С. Жадана, М. Кривцова, Д. Лазуткіна, С. Татчина, *концепт* «Україна» набуває глибоко персоналізованого значення та емоційного забарвлення.

У таких поетичних текстах Україна постає не лише як територіальна одиниця, а й як сакралізований простір, уособлення духовної сили нації, що протистоїть злу та насильству. Аналіз лексико-семантичних, морфологічних та метафоричних засобів у цих творах дозволяє виокремити

домінантні елементи концепту, серед яких мотиви боротьби, пам'яті, страждання та надії. Дослідження поезії військовослужбовців ЗСУ сприяє глибшому розумінню трансформації національної ідеї у воєнний час, збагачує уявлення про мовно-культурну репрезентацію державності у фронтовому дискурсі.

Теоретичні засади та типологію концепту досліджували З. Бойко, К. Голобородько, О. Джеріх, А. Карпенко, А. Мартинюк, І. Петров, Н. Плотнікова, М. Полюжин, А. Таценко, І. Фісак, Н. Шарманова, Я. Яремко та ін. Концепт «Україна» був об'єктом дослідження таких учених, як В. Олексенко, О. Прищеп, А. Плечко, О. Свисюк та ін. Актуалізацію концепту «Україна» у поетичному дискурсі багатьох українських письменників досліджували Е. Боева, О. Павлушенко, Л. Підкамінна, І. Хоменська та ін. Поезію комбатантів аналізували О. Вертипорох, О. Гальчук, О. Гилюн, О. Гнатишева, В. Гураль, Л. Коткова, І. Мамич, Г. Матусяк, М. Пилинський, Н. Піддубна, Г. Токмань та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами.

Магістерську роботу (проєкт) виконано у контексті комплексного ініціативного наукового дослідження кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету «Сучасний мовно-літературний та масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» (шифр державної реєстрації – 0123U102953).

Мета роботи – дослідити вербальне наповнення *концепту «Україна»* в ідіостилі поетів-військовослужбовців ЗСУ.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання:

- встановити різні підходи до трактування терміна «концепт» у сучасній лінгвістичній науці;

- розглянути основні елементи терміна «концепт» та засоби його вираження в поезії;
- проаналізувати вербалізацію *концепту «Україна»* в поезії поетів-військовослужбовців;
- описати компонент «Україна – держава», опозиції «рідне (своє) – чуже», «залежна – незалежна», номен «народ» та фрейм «українська мова»;
- дослідити функційне навантаження компонентів *концепту «Україна»* в поезії поетів-військовослужбовців ЗСУ;
- встановити морфологічне, лексико-семантичне та метафоричне вираження *концепту «Україна»* у поетичних текстах П. Вишебаби, В. Волікова, С. Жадана, М. Кривцова, Д. Лазуткіна та С. Татчина.

Об’єкт дослідження – поетичні тексти Павла Вишебаби, Володимира Волікова, Сергія Жадана, Максима Кривцова, Дмитра Лазуткіна, Сергія Татчина.

Предмет дослідження – вербальна репрезентація *концепту «Україна»* в ідіостилі поетів-військовослужбовців ЗСУ.

Методи і прийоми дослідження. У нашому науковому проєкті ми використовували такі методи дослідження: *герменевтичний* (для тлумачення та розуміння поетичних текстів, інтерпретації *концепту «Україна»*), *культурно-історичний* (для визначення ролі *концепту «Україна»* в концептуальній системі українців), *аналітичний* (з метою розкриття складників фрейму концепту «Україна» в поетичних текстах), *порівняльно-типологічний* (для зіставлення смислів і кодів *концепту «Україна»* в ідіостилі поетів-військовослужбовців ЗСУ); *інтертекстуальний та контекстуальний методи* (з метою аналізу художнього мовомислення авторів).

Наукова новизна одержаних результатів. Уперше зроблено спробу здійснити аналіз специфіки вербалізації концепту «Україна» в поетичних

текстах поетів-військовослужбовців ЗСУ як опозиції «рідне(своє) – чуже», «залежна – незалежна», компоненту Україна-держава та номена «народ», досліджено морфологічне, лексико-семантичне метафоричне вираження компонентів концепту «Україна» в поетичних творах П. Вишебаби, В. Волікова, С. Жадана, М. Кривцова, Д. Лазуткіна та С. Татчина.

Теоретичне значення. Теоретична цінність роботи полягає у виявленні особливостей індивідуально-авторського відтворення цього концепту, що реалізується через метафори, символи, історико-культурні й воєнні асоціації. Аналіз ідіостилю військових поетів дозволяє простежити, як загальнонаціональні смисли набувають особистісних інтерпретацій і відображають картину світу в умовах війни.

Практичне значення одержаних результатів. Результати нашого дослідження мають практичне значення для викладання таких навчальних дисциплін у закладах вищої освіти, як «Когнітивна лінгвістика», «Сучасна українська літературна мова», «Сучасна українська література», «Стилістика української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Загальне мовознавство», «Етнолінгвістика» та ін. Матеріали нашого кваліфікаційного проєкту можуть бути корисними при укладанні тематичних хрестоматій, підготовці науково-популярних видань, а також у волонтерських, культурно-просвітницьких та патріотичних проєктах. Результати дослідження сприяють глибшому розумінню репрезентації концепту «України» в поезії військових та формуванню національної ідентичності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення нашої кваліфікаційної роботи було презентовано й обговорено на наукових конференціях:

1. II Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і

соціальнокомунікаційних досліджень» (Івано-Франківськ – Херсон, 28-29 листопада 2024 р.).

2. **Круглий стіл «Ще раз зібрались ми до тебе, Тарасе...» (до 185-річчя виходу першого видання «Кобзаря» Тараса Шевченка),** (Ніжин, 25 березня 2025).
3. **Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики»** (Умань, 2-3 квітня 2025).
4. **Міжнародна студентсько-докторантська конференція «Україна і Європа в першій чверті XXI століття: гуманітарні дослідження покоління війни»** (Вроцлав, 12 червня 2025).
5. **IX Міжнародна науково-практична конференція «Global trends in science and education»** (Київ, 22-24 вересня 2025)
6. **III Міжнародна науково-практична конференція для студентів та молодих науковців «Science in the era of socio-cultural changes: realities, prospects and sustainability»** (Дніпро, 24 жовтня 2025)
7. **Міжнародна науково-практична конференція до 100-річчя від дня народження академіка Степана Дем'янчука “Міжнародні тенденції та перспективи розвитку освіти та науки в умовах глобалізації”** (Рівне, 10 листопада 2025).

Публікації. За результатами нашого дослідження було опубліковано наукові розвідки:

1. Киця А. Концепт «Україна» в поезії Павла Вишебаби. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціальнокомунікаційних досліджень» (28-29 листопада 2024 року).* Івано-Франківськ – Херсон, 2024. С. 60-62. [Матеріали конференції 2024.pdf](#)

2. Киця А. Концепт «Україна» в поезії Д. Лазуткіна. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «*Global trends in science and education*», (22-24 вересня 2025). Київ, 2025. С. 502-506 [GLOBAL-TRENDS-IN-SCIENCE-AND-EDUCATION-22-24.09.2025.pdf](#)
3. Киця А. Концепт «Україна» в поезії М. Кривцова. *Магістерські студії. Альманах. Випуск XXV*. 2025-Херсон. ХДУ, 2025
4. Киця А. Концепт «Україна» в поезії Сергія Татчина. Матеріали ІV Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти «*Нові парадигми сучасної філології*», (7 листопада 2025). Кам'янець-Подільський 2025.

Структура дослідження: робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків і списку використаних джерел (53 позиції) та додатків. Основний текст викладено на 58 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Дефініція терміна «концепт»

Концепти є базовими елементами когнітивної діяльності, що структурують знання та формують смисли, виконуючи основну функцію в процесі осмислення нової інформації, даючи змогу людині інтегрувати її в наявну систему уявлень. У формі концептів індивід зберігає та упорядковує знання, що сприяє глибшому розумінню навколишньої дійсності. Концептуальні одиниці формують когнітивні схеми, котрі активно використовуються в пізнанні, інтерпретації та створенні нових знань. Кожен концепт формується на основі особистого або колективного досвіду і пов'язаний з певною сферою людської діяльності, акумулюючи в собі суттєві ознаки явища, предмета чи ідеї, з якими взаємодіє суб'єкт. Таким чином, концепти є не лише одиницями мислення, а й механізмами категоризації світу, котрі дозволяють нам ефективно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Із уведенням у науковий обіг поняття «концепт» традиційні уявлення про мовну картину світу зазнали суттєвих змін. Зокрема, О. Селіванова розглядає концептуальну систему (або концептосферу) як сукупність концептів, що формується у свідомості людини: «<...> у межах концептуальної системи представники когнітивної семантики виокремлюють концептуальні сфери (conceptual domains), або домени. Вони відповідають фрагментам концептуальної системи, які репрезентують певну предметну галузь (наприклад, рослин, тварин, політики, музики тощо)» [34, с. 261]. Ця система відображає структуровані та організовані знання, котрі є результатом не лише пізнання зовнішнього світу, а й внутрішнього рефлексивного досвіду. Концептосфера відіграє важливу

роль у формуванні когнітивної картини світу та індивідуального світогляду. Таким чином, концепти виступають одиницями зберігання, обробки та передачі знань, що поєднують раціональний та емоційно-ціннісний досвід. Вони акумулюють культурні смисли, ментальні установки, соціальні та індивідуальні уявлення про дійсність. Таким чином, концептуальна система є результатом складної взаємодії мислення, мови та культури, що забезпечує цілісність сприйняття навколишнього світу.

За справедливим переконанням Н. Слухай, «визначення концепту в межах філософської теорії пізнання та відображення дійсності варіюються в такому діапазоні: від широкого (складні ментальні утворення – думка, знання, віра, причина, осмислені на основі широкого онтологічного фону речей, які складають оточуючий світ, та власного досвіду людини) до дещо звуженого (смисли, якими оперує людина у процесі згортання) або інтеріоризації, знання про оточуючий світ, які зберігаються у вигляді квантів, таких як життя, смерть)» [37, с. 464].

А. Мартинюк акцентує на тому, що концепт інтегрує як індивідуальний, так і колективний соціокультурний досвід, оскільки індивідуальне знання є відображенням колективного знання, переломленого крізь призму особистого досвіду та емоційно-оціночних ставлень. Колективне знання, закріплене в матеріальних продуктах соціальних інститутів – культурі, мистецтві, літературі, праві, медіа тощо – засвоюється індивідом у процесі соціалізації. «Привласнення» цього знання передбачає його інтерпретацію та перетворення на унікальний особистий досвід. У нейрофізіологічному вимірі концепт – це специфічний стан нейронної активності в певній ділянці нервової системи, що наділений значенням як засіб орієнтації в соціальній взаємодії. Як одиниця індивідуальної свідомості концепт є результатом взаємодії особистості з предметним світом і формує феноменологічне знання, засноване на безпосередньому досвіді. Водночас він є продуктом інтеріоризації

структурного знання, що формується в межах колективної свідомості та акумулює історичний досвід багатьох поколінь. Таким чином, концепт поєднує в собі особисте і суспільне, суб'єктивне та об'єктивне, перетворюючись на когнітивну одиницю, що функціонує як у межах індивідуального мислення, так і в просторі мовної картини світу мовного колективу [22, с. 103-104].

У рамках філософського підходу Н. Плотнікова виділяє два ключові аспекти до кваліфікації концепту: *філософський підхід та логіко-філософський підхід*. *Філософський підхід* ґрунтується на ідеях концептуалізму – напряду середньовічної схоластики, представники якого вважали, що в одиничних речах є щось спільне й універсальне, на основі чого в свідомості людини формується концепт як особливе загальне поняття, виражене в словах. Цей підхід підкреслює роль мислення у формуванні абстрактних знань і понятійних структур. *Логіко-філософський підхід*, з іншого боку, розвивається в руслі аналітичної філософії і охоплює два напрямки: лінгвістичну філософію та логічний аналіз мови. Він передбачає вивчення концептів як логіко-лінгвістичних конструкцій, що піддаються строгій формалізації та семантичному аналізу. Обидва підходи доповнюють один одного, відображаючи як епістемологічні, так і лінгвістичні аспекти концептуальної діяльності [32, с. 93].

Основу логічної парадигми концептології сформували представники лінгвістичної філософії та логічного аналізу мови, що дало змогу виокремити кілька підходів до концептуалізації концептів: *лінгвістично-логіко-філософський, логіко-поняттєвий та логіко-семантичний*. *Лінгвістично-логіко-філософський підхід* розглядає концептуальну систему як засіб не лише для сприйняття навколишніх об'єктів, а й для осмислення самої мови як об'єкта пізнання; концептуальна система є механізмом кодування певних фрагментів дійсності мовними засобами.

Логіко-концептуальний підхід трактує концепт як ідеальну сутність, що має мовне позначення і репрезентує культурно зумовлені сприйняття людиною дійсності; таким чином, концепти постають як інтелектуальні моделі, що пояснюють структуру навколишнього світу. **Логіко-семантичний підхід** трактує концепти як форми існування буденної свідомості, що виникають у результаті взаємодії багатьох чинників – національної традиції, фольклору, релігії, ідеології, життєвого досвіду, художніх образів, чуттєвого сприйняття, системи цінностей. У цьому підході концепт розуміється як смислова одиниця, що поєднує в собі мову, культуру та індивідуальний досвід. **Усі три підходи відображають складну природу концептів, які функціонують на стику логіки, мови, свідомості та культури.**

На новому етапі розвитку лінгвістики дослідники активно звертаються до психології, що призвело до формування психологічної парадигми в інтерпретації концепту. У межах цієї парадигми виділяють **три основні підходи: психологічний, когнітивний та семантико-когнітивний.** **Психологічний підхід** розглядає концепт як ментальне утворення, що узагальнює множинність однотипних об'єктів і може репрезентувати не лише самі об'єкти, а й їхні ознаки чи дії, як, наприклад, у випадку з абстрактним поняттям «справедливість». **Когнітивний підхід** визначає концепт як одиницю ментальних і психічних ресурсів свідомості, що зберігає знання і досвід у вигляді структур оперативної пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і загальної картини світу в психіці людини. Цей підхід дає поняття функціональності як інструменту мислення, засобу обробки та організації інформації. **Семантико-когнітивний підхід** акцентує увагу на зв'язку концептів зі змістом сем певної мови, розглядаючи концепт як дискретну одиницю колективної свідомості, що відображає елементи реального або ідеального світу. Згідно з цим підходом, концепт зберігається в національній пам'яті носіїв мови як

усвідомлений когнітивний субстрат. Таким чином, психологічна парадигма представляє концепт як складне ментальне утворення, що функціонує на перетині індивідуального та колективного досвіду.

Сучасний етап лінгвістичних досліджень характеризується підвищеною увагою до взаємозв'язку мови і культури, що призвело до формування культурологічної парадигми в розумінні концепту. У межах цієї парадигми виокремлюють кілька основних підходів: *культурологічний, лінгвокультурологічний, етнолінгвістичний та інтегративний*. *Культурологічний підхід* визначає концепт як провідний культурний центр у ментальному сприйнятті людини, який фіксує культурні коди, смисли та цінності, притаманні певному етносу. Особливе значення надається концептам, позначеним безеквівалентною лексикою, тобто тим, які не мають точних еквівалентів в інших мовах і є специфічними для певної культури. *Лінгвокультурний підхід* передбачає синтез культурних та ідеологічних категорій у межах мовної семантики. У цьому контексті під концептом розуміють знання про об'єкт у всіх його зв'язках, яке вербалізується в мові за допомогою різних лексико-семантичних засобів. Такий концепт є культурно маркованим і виникає в результаті інтеграції лінгвістичних та екстралінгвістичних (соціокультурних, ментальних) чинників. Культурна парадигма загалом представляє концепт як одиницю колективної свідомості, що фіксує унікальні смисли, цінності та ідеї, притаманні певній культурі.

І. Петров відзначає, що скарбниця національної мовної концептосфери є відображенням загальної культурної спадщини нації, яка включає літературу, фольклор, науку, образотворче мистецтво, релігію тощо. Мова є не лише засобом спілкування, а й цілісним концептом культури, що втілює її смислові та ціннісні координати. Поряд із загальною мовною картиною світу в межах будь-якої мови існують культурно-мовні картини світу, сформовані відповідно до специфіки культурних моделей.

Така картина світу являє собою інтеграцію культурних структур (у тому числі наукових і художніх) з мовними можливостями. Основними одиницями культурно-мовної картини світу є культурні концепти, котрі постають як моделі, укорінені в лексичному матеріалі мови. Їх мовне втілення свідчить про глибоку переробку концептів у межах національної культури [28].

Етнолінгвістичний підхід активно висвітлюють сучасні українські дослідники, зокрема О. Тищенко та І. Голубовська. Вагомий внесок у розвиток цього напрямку зробив і В. Жайворонок, який послідовно застосовує етнолінгвістичні методи у своїх дослідженнях: «Пізнаючи і членуючи навколишній світ, людина не лише називає (іменує) окремі його реалії, а й осмислює їх у слові, тому постає потреба говорити не просто про слова, а про мовні одиниці – культурні (етнокультурні) концепти» [13, с. 26]. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язок між мовою та національно-культурною картиною світу.

Розуміння природи концептів вимагає комплексного підходу, який забезпечує багатоаспектне вивчення цього явища з урахуванням різних наукових точок зору. У науковому дискурсі такий підхід позначається низкою синонімів: *універсальний, комплексний, диференційний, інтегративний або інтегральний*. Зокрема, інтегративний підхід підкреслює багатовимірність концепту, який поєднує в собі дискретну смислову єдність, яка постійно перебуває в культурно-історичному мейнстрімі та здатний транслюватися між різними предметними областями. У цьому контексті концепт постає сполучною ланкою між свідомістю, культурою та мовою: він належить до сфери свідомості, зумовлений культурним середовищем і втілюється в мовних формах. Такий підхід передбачає інтеграцію лінгвістичних, психологічних, культурологічних і інших досліджень.

Поняття «концепт» знайшло своє застосування і в літературознавчій парадигмі, особливо коли літературознавчий аналіз зосереджується на взаємодії мови, культури та художнього мислення. У літературознавчому підході розрізняють поняття «концепт у літературі» та «літературний концепт», які спрямовані на виявлення зв'язків між художнім світом твору та національною ментальністю. Концепт у літературному творі слугує аналітичним інструментом, що дозволяє поєднати образну структуру тексту з асоціативно-вербальною мережею національної культури. Введення концепту як одиниці аналізу розширює методологічний інструментарій літературознавства, дозволяючи глибше інтерпретувати смислові шари художнього тексту.

Аналізуючи різні підходи до визначення концепту, дослідниця О. Цьмух дійшла висновку, що концепт – це «оперативна одиниця свідомості, ментальне утворення, що має образний та емоційнооцінний потенціал, етнокультурну специфіку, і є базовою одиницею універсального предметного коду людини» [45, с. 329]. Такий підхід підкреслює багатокomпонентність концепту як когнітивного феномену. У нашій інтерпретації концепти кваліфікуємо як абстрактні елементи, що виникають на основі узагальнення індивідуального та колективного досвіду. Вони не обов'язково мають чітке матеріальне втілення, але фіксують суттєві характеристики предметів, явищ чи процесів. Концепти слугують смисловими орієнтирами у свідомості людини, допомагаючи структурувати знання та формувати когнітивну картину світу. Вони інтегрують раціональні, емоційні та культурні компоненти, що забезпечує їхню універсальність і водночас варіативність у конкретних культурних та мовних середовищах.

Підсумовуючи різні наукові підходи, можна стверджувати, що концепт є багатогранною ментальною конструкцією, що поєднує когнітивні, культурні, емоційні та лінгвістичні аспекти, формується в

результаті індивідуального та колективного досвіду і відображає структуровані знання про світ, зберігаючи їх у свідомості у вигляді значущих одиниць. Концепти представляють важливі цінності та ідеї певної культури, слугуючи засобом інтерпретації реальності крізь призму мови та виконуючи функцію організації знань та змістовної взаємодії між свідомістю та навколишнім світом. У сучасному науковому дискурсі концепт постає як універсальна аналітична категорія, що широко використовується в лінгвістиці, культурології, психології та літературознавстві.

1.2. Основні елементи терміна «концепт», засоби вираження в поезії

Вивчення основних елементів поняття «концепт» та засобів його вираження в поезії є важливим для розуміння глибинних семантичних структур, що формують мовну картину світу. Концепт є не лише когнітивною одиницею, а й носієм культурної та емоційної інформації, що актуалізується за допомогою мовних засобів. У поетичному дискурсі концепти реалізуються через образи, метафори, символи, порівняння та інші стилістичні засоби, що дозволяють автору передавати складні філософські та естетичні ідеї. Аналіз поетичного концептуального простору дозволяє глибше зрозуміти індивідуальне та національне світобачення, втілене в словах.

У дослідженні Н. Таценко вербалізований концепт розглядається як мультисуб'єктна одиниця когнітивної лінгвістики, що відображає знання, досвід та ментальні репрезентації людини. Такий концепт репрезентований у мові та охоплює різні рівні абстракції – від ідей і гештальтів до понять. Він функціонує як когнітивно-мовна структура, що поєднує вербальну та ментальну сфери. Таким чином, вербалізований концепт постає як

інтегрована одиниця, здатна розкривати складні процеси концептуалізації та категоризації дійсності [18, с. 106].

А. Приходько вважає, що понятійний складник концепту є «актуальною інформацією – пропозиціональним знанням, яке опирається на мовну фіксацію (опис, визначення, дефініція) і може бути згрупованим щонайменше в три типи: *емпіричне* (індуктивне, перцептивне, фактуальне) знання; *енциклопедичне* (асерторичне, дедуктивне, вивідне) знання, ерудиція; *стерео- і прототипні* знання» [33, с. 58].

На думку Н. Мех, лінгвокультурологічний підхід ґрунтується на уявленні про концепт як «згусток культурно-національної інформації», закодованої в мові. Концепт-образ на лінгвальному рівні може вербалізуватися за допомогою різних мовних одиниць – від окремого слова чи словосполучення до фразеологізму, речення або навіть цілісного тексту. Такий підхід дозволяє розглядати мову як засіб збереження й трансляції культурних смислів. У результаті концепт постає як когнітивно-дискурсивна структура, що поєднує мовні, культурні та ментальні аспекти [25, с. 21].

Найбільш організованим елементом концептуальної структури, за Я. Яремком, є поняття, котре вказує на еволюцію концепту від образного до раціонально-логічного рівня мислення [48, с. 63-64]. Науковиця вважає, що поняттєвий компонент концепту становить основу значення мовної одиниці, репрезентуючи мінімальний набір когнітивних ознак, котрі є базовими для логічного осмислення відповідного денотата. Саме ці ознаки формують ядро значення слова, сигніфікат, навколо якого вибудовуються прагматичні (конотативні) та периферійні елементи. У процесі пізнання предметів чи явищ людина не лише осмислює їх, а й актуалізує особисте чи колективне ставлення до них, котре виражається в мові. Семи лексичного значення є носіями ознак, що формують концептуальний зміст у межах мовної картини світу. Незважаючи на спільну когнітивну природу,

значення слова і концепт функціонують у межах різних рівнів свідомості – мовного і ментально-мовного відповідно, котрі співвідносяться як частина і ціле. Я. Яремко відзначає, що «концепт постає цілісним психоментальним утворенням, що має складну (чотирикомпонентну) рівневу будову. Його структуру формують образний, поняттєвий, аксіологічний та адоративний компоненти, які співвідносяться з відповідними рівнями комунікативної особистості: мотиваційним, когнітивним, вербально-семантичним та трансцендентним» [48, с. 69].

К. Голобородько матеріальним носієм концепту, його основним виразником називає слово, структура семантичних ознак якого відображає базову організацію концептуальної одиниці [8]. Вивчення семантичного наповнення слова дозволяє виявити ієрархічну структуру концепту, зокрема його ядро та периферію. Водночас при зіставленні семантики слова і відповідного концепту фіксується їх часткова розбіжність, що пояснюється багатовимірністю концептуальних структур. Концепт у лексичній системі мови постає як складний когнітивний конструкт, що інтегрує індивідуально-авторське розуміння, національну мовну традицію та елементи універсальної – зокрема, міфологічної моделі світу. Саме цей підхід дозволяє розглядати концепт не лише як значення слова, а й як глибинну смислову структуру, що поєднує в собі особистісні, колективні та архетипні знання. Таким чином, слово виступає матеріальним репрезентантом концепту, але не вичерпує повноти його змісту.

Л. Підкамінна відзначає, що в художніх текстах функціонують вербальні знаки-коди, що репрезентують концепти – складні ментальні утворення, що формують мовну картину світу певного етносу. Концепт вважається багатовимірною одиницею культурної свідомості, що поєднує в собі когнітивний, емоційний, ціннісний та смисловий компоненти. Він є структурним елементом ментального лексикону і відіграє важливу роль у процесах збереження, передачі та інтерпретації культурного досвіду.

Творці художньої літератури відіграють значну роль у формуванні концептосфери нації, оскільки їхні тексти слугують джерелом культурних кодів. Через мовно-образну систему художнього тексту концептуалізуються національні смисли, що забезпечує репрезентацію етнічної ідентичності в глобальному контексті. Таким чином, художня література є не лише засобом естетичного осмислення дійсності, а й інструментом збереження ментальної цілісності народу [31, с. 65].

За спостереженнями Л. Шевченко, концепти є центральними когнітивними одиницями, котрі забезпечують структурування тексту та формують його смислову організацію. Вони постають як багатовимірні смислові утворення, що функціонують у системі текстових відношень. Дослідниця виділяє три основні виміри концепту в тексті: **компонентний (лексичний), текстовий (інтерпретаційний) та смисловий (підтекстний)**. **Лексичний вимір** охоплює систему ключових слів, котрі актуалізують базові значення концепту й репрезентують мовний рівень когнітивного каркасу. **Текстовий вимір** пов'язаний із лексико-семантичними множинами, що формують інтерпретаційне поле концепту. **Смисловий вимір** виявляє імпліцитні значення, які структурують глибинний семантичний простір тексту. Таким чином, концепти у тексті функціонують як когнітивно-семіотичні механізми організації знань [47].

У науковому дискурсі концепти класифікують «за ступенем узагальнення, виділяючи такі форми, як конкретно-чуттєві образи, уявлення, схеми, прототипи, пропозиційні структури, фрейми, сценарії (скрипти), гештальти.» [23, с. 39]. Гештальти трактуються як цілісні ментальні утворення, що відображають нерозчленоване сприйняття ситуації і не мають чіткої структури чи дискретності. Вони знаходяться поза категоріальною системою природної мови, але можуть бути реконструйовані за допомогою мови. За А. Мартинюк, гештальти поділяються на три основні типи когнітивних структур: предметні, подієві

та абстрактні. Предметний гештальт є результатом чуттєвого сприйняття і постає у вигляді перцептивного образу. Подієвий гештальт представляє ситуацію, пов'язану з дією одного або декількох акторів. Абстрактний гештальт формується на основі вивідних знань або уявлень про об'єкт [23, с. 39].

О. Селіванова визначає структуру концепту як «фреймову модель пропозиційно-асоціативного типу, яка має у своєму складі *диктум* (пропозиційна зона, понятійний складник), *модус* (суб'єктивна оцінка) й *асоціативні термінали*, що представлені в мові метафорами та порівняннями» [35, с. 8].

Концепти існують у межах ширшої когнітивної структури – концептосфери або її складових – доменів. У когнітивній семантиці під доменом розуміють сукупність знань, необхідних для інтерпретації певного концепту. Він слугує концептуальною основою, на якій формується профілювання семантичної структури [50, с. 25]. На думку деяких дослідників, домен – це взаємопов'язана система концептів, де розуміння одного з них можливе лише в контексті всієї структури [51, с. 111]. Р. Ленекер пропонує розрізняти базові домени, безпосередньо пов'язані з людським досвідом, та абстрактні домени, похідні від них. [52, с. 148].

В українській поезії існує традиція репрезентації *концепту* «**Україна**» через семантичний комплекс «земля – Батьківщина», що реалізується в таких фреймах, як Батьківщина, Вітчизна, рідний край, Україна, рідна країна. *Концепт* «**Україна**» є багат шаровим, а його просторову домінанту формують численні топоніми, серед яких *Київ, Львів, Харків, Полтава, Донецьк, Одеса, Карпати, Дніпро, Сіверський Донець, Хортиця, Чорне море, Крим*. Також просторові координати української землі маркують лексеми на позначення природних об'єктів: *степ, море, гори, лани, ліси, поля, сади, гаї, села*. Така поетична географія

формує у свідомості читача сакралізований образ України як рідної землі та основи національної ідентичності.

Е. Босва на прикладі ліричних творів Т. Шевченка виділяє низку поетичних засобів, які вербалізують **концепт «Україна»**, серед котрих є оприявнення України як просторового локусу, утвореного епітетами з просторовою семантикою (**далека, широка**) та означеннями з елементами персоніфікації (**ненька, сирота, убога**). У мовному просторі Т. Шевченка лексеми **край, сторона, земля, світ** є синонімами **концепту «Україна»**. Просторовість як онтологічна основа ліричного світу поета реалізується через пейзажну зорову образність, що втілює індивідуальну модель світобудови. Колористика творів Т. Шевченка, особливо переважання зеленого кольору, відображає етнопсихолінгвістично зумовлену прив'язаність до рідної природи. Часте використання епітета **тихий** вказує на прагнення поета до спокійного, гармонійного життя, а асоціація України з «тихим раєм» закріплює у свідомості ідеалізований образ рідної землі [1, с. 47-48]. Л. Підкамінна дослідила, що «**концепт України** формують ряд метафоричних та метонімічних епітетних конструкцій: **Україна, небога, безталанная, стоптана ляхами, а також перифрастичні еквіваленти: край неповинний, сторона весела, руїна велика, окрадена земля тощо**» [31, с. 66]. Таким чином, поетика образу України розгортається в площині як фізичного, так і символічного простору, інтегруючи географічні, культурні та емоційні конотації.

У поетичному світі Т. Мельничука Україна постає міфологізованим образом, запламованим досвідом табірної ув'язненості і тоталітарної несвободи. І. Зелененька вважає, що для поета Україна асоціюється насамперед зі свободою, яка, однак, залишається недосяжною реальністю – своєрідною ментальною константою «в екзилі». Поезія Т. Мельничука сповнена моральних та антиморальних координат, що формують специфічний контекст його художнього бачення. Однією з ключових

образних домінант є апологетичний образ України – втраченої, знедаленої, але водночас ідеалізованої Батьківщини. Архітектоніка його поетичних текстів позначена полісоціальною: майже кожен твір містить згадки про Україну, її топоніми, національні символи, персоналії та історичні маркери. У поетичних структурах простежуються послідовні образні моделі: Україна як історія, як візія, як жінка, як мати. **Концепт «Україна»** в його поезії функціонує на рівні метафори, варіюючись від прихованого і рецесивного до відверто романтизованого і сакралізованого, що свідчить про багатовимірність національної ідентичності у свідомості поета [14, с. 61].

Висновки до першого розділу

Отже, концепт є складною когнітивною та лінгвістичною одиницею, що поєднує ментальні, культурні та лінгвістичні аспекти пізнання реальності. Його вербалізація в поетичному дискурсі реалізується через багатопланові образи, символи, метафори та інші стилістичні засоби, що надають художньому тексту глибини та емоційної насиченості. Концепт не обмежується значенням слова, а охоплює широкий спектр культурних, національних, ціннісних та асоціативних зв'язків. У художній літературі, особливо в українській поезії, концепти стають способом збереження та передачі ментальних моделей народу, зокрема через образ України як священного простору. Таким чином, вивчення концептів у поезії дозволяє нам глибше зрозуміти унікальний національний світогляд та механізми функціонування культурної ідентичності.

РОЗДІЛ 2

ОБ’ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ «УКРАЇНА» В ІДІОСТИЛІ ПОЕТІВ-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ

2.1. Компонент *Україна-держава*. Опозиція «*рідне(своє) – чуже*»

Концепт «Україна» в художніх творах українських митців посідає центральне місце у формуванні їхньої мовної картини світу, що зумовлено передусім етноментальними чинниками. І. Хоменська відзначає: «Етноцентричне наповнення **концепту УКРАЇНА** нерозривно пов’язане з особливостями ментальності народу, оскільки в національно-культурних вербальних стереотипах найбільш повно відображено особливості сприймання світу певним етносом. Національно-специфічні відчуття, матеріалізуючись у тканині мови, породжують особливу для кожної мови субстанцію, тобто відображене в мовних формах етнічно зумовлене осмислення й оцінювання зовнішнього світу» [44, с. 236-237]. С. Єрмоленко зауважує, що «поетичні тексти про Україну можна розглядати як вербалізацію наскрізної національної ідеї, утіленої в лексико-асоціативному полі “Україна” і у відповідному концепті» [10, с. 20]. Мовні засоби, за допомогою яких репрезентується концепт, втілюють національно-специфічні емоції та уявлення, що виникають на основі історико-культурного досвіду. У результаті в мовній тканині матеріалізуються ментальні структури, котрі фіксують етнічно зумовлене осмислення й оцінку дійсності. Таким чином, **концепт «Україна»** постає як складна когнітивно-культурна структура, що інтегрує емоційний, ціннісний та ідентифікаційний компоненти.

Поетична творчість військовослужбовців Збройних Сил України є важливим об’єктом дослідження в контексті аналізу мовного **концепту «Україна»**. Особливістю таких поетичних текстів є глибоко емоційне та патріотичне осмислення образу Батьківщини, що виявляється через

експресивні мовні засоби. Ліричний суб'єкт у цих творах демонструє щиру відданість рідній землі, ототожнюючи себе з національною боротьбою, історичною тяглістю та культурною самобутністю. Патріотичний пафос, яким пронизана поезія військових, формує своєрідну концептуальну парадигму, в якій Україна постає як сакралізований простір, гідний об'єкт захисту та жертвності. Мовне вираження таких настроїв часто супроводжується метафорами, символами, алюзіями, котрі посилюють смислову глибину концепту. Таким чином, поезія військових відіграє не лише художню, а й ідейно-аксіологічну роль у формуванні сучасної національної свідомості.

Сучасна поезія про війну, за О. Вертипорох, тісно пов'язана зі сферою почуттів і глибоких емоційних переживань. Вона трансформує постмодерністські ігрові та іронічні елементи в метамодерністські цінності, зосереджені на емпатії, відповідальності та сенсі. Така поезія змінює усталену картину світу, актуалізуючи нові способи художнього осмислення дійсності. У межах метамодерністської парадигми важливим художнім прийомом є принцип «айсберга», який дозволяє читачеві зануритися в підтексти та інтерпретації: «Принцип “айсберга” в сучасній українській поезії про війну є ефективним прийомом, оскільки дозволяє митцям передати приховані смисли та емоції, які неможливо висловити повністю словами. Застосування цього принципу у віршах про війну передається через образи людей, природи, описи подій, що мають глибокий підтекст та спонукають читача до співучасті в тлумаченні й переживанні» [2, с. 76]. Це сприяє глибшому розумінню воєнної тематики та її екзистенційного виміру. **Концепт «Україна»** є центральним у цих текстах, оскільки він є символом боротьби, ідентичності та стійкості.

Павло Вишебаба – український письменник, музикант, екоактивіст і військовий, родом з Краматорська, випускник факультету журналістики Маріупольського державного університету. Активний учасник Революції

Гідності, він відмовився використовувати російську мову на знак протесту проти російської агресії. У 2022 році опублікував поетичну збірку *«Тільки не пиши мені про війну»*, в якій розмірковує про втрати, боротьбу та свободу крізь призму свого особистого досвіду війни. Його поезія нерозривно пов'язана з концепцією України як простору гідності, опору та культурної ідентичності. П. Вишебаба служить у Збройних силах України, поєднуючи фронтові реалії з культурним опором у своїй поезії та громадській діяльності. Його творчість стала голосом нації у часи випробувань, відображаючи глибоку потребу українців зберегти свою мову, пам'ять і свободу.

У поетичній концептуалізації «України» Павла Вишебаби важливу роль відіграє бінарна опозиція *«своє – чуже»*, котра чітко простежується у вірші «Доньці»: *«Запроси в Україну до нас гостей, / всіх, кого зустрінеш на чужині, / ми покажемо кожному по війні, / як ми вдячні за спокій своїх дітей»* [3, с. 15]. У цьому тексті під чужиною розуміється все, що знаходиться за межами українського культурного, ментального та територіального простору. Попри позитивну конотацію вдячності іноземним державам за підтримку українських громадян під час війни, поет чітко підкреслює відчуття відчуження від усього неукраїнського. Такий смисловий підхід демонструє глибоку прив'язаність ліричного персонажа до рідної землі, для якого Україна є еталоном *«свого»*, а будь-який інший простір сприймається як *«чужий»*. О. Гальчук вважає, що у цьому вірші «створюється підґрунтя для авторських роздумів-порад пам'ятати про те, якою була мирна Україна і поділитись цими спогадами зі світом, пізнаючи його під час війни» [4, с. 227]. Опозиція *«своє – чуже»* виступає не лише як топографічна межа, а й як маркер ідентичності та емоційної близькості. Так, **концепт «Україна»** у творчості поета розгортається в координатах глибинної ідентифікації з рідною землею, що набуває особливого значення в умовах війни та втрати дому.

Український поет Максим Кривцов, учасник Революції Гідності та бойових дій з 2014 року, загинув на фронті 7 січня 2024 року, повернувшись до війська після повномасштабного вторгнення росії. Наприкінці 2023 року вийшла його поетична збірка *«Вірші з бійниці»*, котру Український ПЕН визнав однією з найкращих книжок року, а після його смерті перевидали, щоб підтримати родину та реалізувати просвітницькі ініціативи для військових [17].

У вірші *«Падає ліс...»* М. Кривцова **концепт «Україна»** представлений через образи топонімів Оскіл та Сіверський Донець, які мають виразне семантико-когнітивне навантаження: *«Падає ліс / падає людина / падає осінь / впадає / як Оскіл впадає в Сіверський Донець / дві річки, які мені поперек горла»* [35, с. 31]. Тут річки постають не лише як географічні маркери, а й як символічні кордони ідентичності, болю і травми, спричинені опозицією *«своє – чуже»*. Оскіл та Сіверський Донець – гідроніми, котрі географічно та історично пов'язують Україну і росію, але в контексті війни вони стають маркерами території конфлікту, адже знаходяться в зоні бойових дій на Сході України. Вони протікають як з українського, так і з російського боку, що у свідомості носіїв мови створює відчуття просторової невизначеності і, водночас, втрати контрольованої *«своєї»* землі. У когнітивному плані річки символізують транскордонну рану, яка *«перетікає»* в іншу – сильнішу, глибшу, чужу – і викликає фізичну реакцію (*«поперек горла»*), тобто внутрішній спротив і біль. Таким чином, через образи річок Оскіл та Сіверський Донець у вірші М. Кривцова розгортається метафора окупованої України, в якій топоніми перетворюються на маркери травматичного досвіду, а **концепт «Україна»** набуває екзистенційного звучання, уособлюючи боротьбу за збереження ідентичності на власній землі.

Володимир Воліков – уродженець Полтавщини, лікар-кардіолог вищої категорії, у складі київського ДФТГ «Воля» служив бойовим

медиком у званні старшого лейтенанта, загинув 6 березня 2025 року. Свої поезії військовослужбовець ЗСУ вважав автобіографічними, про що вказав у передмові до книги «Збірка віршів. Поезія війни» [36, с. 7].

У вірші В. Волікова *«Ніч зітхає в полум'ї зірок...»* яскраво виступає вираження **концепту «Україна»** через опозиційні пари *«своє – чуже» та «рідне – далеке»*: *«Де ж ви, друзі? Клятая війна / Рознесла вас по усьому світу. Та не ваша в тім була вина, / Що свою змінили ви орбіту. // Як живеться вам на чужині? / Забринить в очах сльозою смуток. / І душа, як у пекельному вогні, / Заблагає вічної спокути. // Тиха ніч... що кане в небуття, / Може знов зі смертю повінчає. / Хто живий – святкуємо життя! / На своїй землі я залишаюсь!»* [36, с. 11]. Опозиція *«своє – чуже»* підкреслює глибоку прірву між рідною землею та вигнанням, а також внутрішню боротьбу людини в умовах війни. Почуття належності та ідентичності протиставляється у вірші болю втрати та розлуки. Опозиційні пари *«своє – чуже» та «рідне – далеке»* виражені через образи друзів, розкиданих по всьому світу, які змушені жити на чужині, втративши зв'язок з рідною землею. Ця втрата своєї землі символізує не лише географічне вигнання, а й розрив з національною та культурною ідентичністю, що посилює екзистенційну тривогу та тугу за домівкою. Почуття «рідного» у вірші пов'язане з філософським розумінням війни як поділу буття, де «своя земля» постає останнім форпостом життя і надії. Також у цьому тексті виникає термінологічний асоціат *«антисвіт чужини»*, що представлений як антитеза Україні. Таким чином, **концепт «Україна»** в тексті набуває подвійного значення: це і своя, рідна земля як джерело життя і свободи, і водночас символ втрати, вигнання, чужості, що відкриває філософське розуміння війни як боротьби за повернення до себе, до свого простору та ідентичності.

Дмитро Лазуткін – український поет, телеведучий, військовослужбовець ЗСУ, з 2025 року – речник Міністерства оборони

України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка (2024) та премії імені Бориса Неcherди (2025), автор численних поетичних збірок, серед яких «Закладка» та «Ми будемо жити вічно». У 2023 році був мобілізований до лав Збройних сил України, служив у 47-й бригаді імені Магури, а згодом у 59-й бригаді імені Якова Гандзюка. За освітою інженер-металург, зробив професійну кар'єру від спортивного коментатора до військового кореспондента та продюсера [16].

Зокрема, у збірці «Закладка» представлено *концепт «Україна»* в етноментальному фокусі. Наприклад, у вірші «Пий свої трунки гризи свої лікті...» читаємо: *«ніби все просто ніби все вчасно – / ось вам парковка ось вам криниця... / сійся родися країно прекрасна / сійся родися / сійся родися»* [20, с. 10]. У наведеному фрагменті *концепт «Україна»* реалізується через номен «країна», що має сакральне та символічне значення. Алюзія на посівальну пісню апелює до традиційної обрядової культури, репрезентуючи автентичний жанр і водночас формуючи певну ідентичність у межах опозиції «своє – чуже». І. Томбулатова таку алюзію в поезії Д. Лазуткіна пов'язує з музичною традицією, котра слугує засобом ідентифікації простору і часу, формуючи хронотоп. Музичний код у структурі алюзії виконує функцію маркування простору подій і визначає особливості системи персонажів.

Тобто конструюється художня реальність, що базується на класичних моделях і водночас наповнюється новими смислами в сучасному контексті [43, с. 271]. Така алюзія не лише задає тон і настрій тексту, а й активізує інтертекстуальні зв'язки, апелюючи до колективної пам'яті та культурного коду. Цей прийом підкреслює національну ідентичність та виконує інтегративну функцію, окреслюючи межі власної батьківщини, глибоко вкорінені у світоглядній парадигмі. У такий спосіб вербалізується образ України як ціннісного та культурного простору.

Під час російсько-української війни культурна діяльність Сергія Жадана має значний вплив на підтримку морального духу суспільства та збереження національної ідентичності. Він бере активну участь у літературних заходах, виступає з музичними концертами, презентує нові книги, є волонтером та військовослужбовцем бригади «Хартія» Національної гвардії України. Його творчість була відзначена престижними міжнародними нагородами, зокрема Премією миру німецьких книгарів та Премією ЄБРР за роман «Інтернат». С. Жадан активно документує події на фронті, співпрацює з військовим радіо та бере участь у медіапроєктах, спрямованих на підтримку військових. Завдяки своїй волонтерській діяльності письменник зміг забезпечити певні підрозділи ЗСУ необхідним спорядженням.

Концепт «Україна» у поетичних текстах С. Жадана вербалізується через номен «місто» та фрейм «мова», що в контексті російсько-української війни також виражаються через опозицію *«своє – чуже»*. Наприклад: *«В чужому місті зранку особливо гірко. / Чуєш мову місцевих і говориш до неї: говірко, / голосе, за яким ідуть оповідачі, ніби почет, / як мені зрозуміти, чого вони хочуть? // Вони щось собі промовляють, стоячи за стіною, / і небеса, ніби книги, відкриваються наді мною, / і світла, мов полотна, лягають мені на плечі, / і в чужому місті є лише два шляхи: / шлях повернення і шлях утечі»* [12, с. 63]. Номен «місто» функціонує не лише як топографічна одиниця, а й як символ простору відчуження. Вираз *«у чужому місті»* маркує простір, котрий, попри зовнішню приналежність до України, сприймається як інший, далекий від «свого» дому, від індивідуального та колективного коріння. Це місто не викликає почуття приналежності, що стає особливо гострим «вранці», у час, коли люди найбільш вразливі. Фрейм «мова» виступає як знак ідентичності. *«Чути мову місцевих»* означає спостерігати чужий код, що сигналізує про іншу систему цінностей, сприйняття та досвід. Говорити у відповідь – *«говірко»*

— здається спробою встановити зв'язок, але водночас є проявом відчуження: Опозиція *«своє – чуже»* не зводиться до простого географічного протиставлення, а вкорінена в онтологічному досвіді війни, котра зруйнувала усталені уявлення про безпечне і рідне, а «мова» стає індикатором непричетності, оскільки не дозволяє повноцінно інтегруватися в новий контекст. Хоча місто може бути «чужим» навіть у межах України, воно не перестає бути своєю країною. Ця амбівалентність свідчить про роздвоєння ідентичності, де «українським» є не те, що формально є українським, а лише те, що відповідає глибокому почуттю приналежності, пам'яті, мові та інтимному простору дому.

Отже, у поезії військовослужбовців ЗСУ *концепт «Україна»* вербалізується через опозицію *«своє (рідне) – чуже»*, котра стає головною смислотворчою віссю, через яку транслюється досвід втрати, дезорієнтації та бажання повернутися до рідного, не обов'язково як до географічної точки, а як до стану цілісної, впізнаваної ідентичності. «Своє» ототожнюється з домом, рідною мовою, місцем сили й ідентичності.

2.2. Смысловое навантаження опозиції *«залежна – незалежна»*

У сучасному українському поетичному дискурсі, сформованому в умовах повномасштабної російсько-української війни, *концепт «Україна»* є особливо актуальним у контексті бінарної опозиції *«залежна – незалежна»*. У поезії військовослужбовців Збройних сил України цей концепт вербалізується крізь призму особистого досвіду боротьби, втрат, стійкості та віри в державну суб'єктність. Художні тексти відображають глибоку трансформацію образу Батьківщини – від вразливої, пораненої країни до символу непокори та національного спротиву. Це протиставлення є не лише поетичним прийомом, а й ціннісною орієнтацією, що формує колективну ідентичність і мотивує до дії. Поетична мова військових фіксує

емоційно насичене переживання несвободи як фатального стану, який необхідно долати через опір. Дослідження вербалізації **концепту «Україна»** в цьому контексті дозволяє виявити смислові домінанти сучасної патріотичної поезії та розкрити роль поезії як форми культурного спротиву.

Концепт «Україна» є центральним у збірці поезій *«Тільки не пиши мені про війну»* П. Вишебаби. Ця збірка, як зазначає О. Гальчук, є прикладом «комбатантської літератури, де тема “людина і війна”, **по-перше**, пропущена крізь призму автобіографічного; **по-друге**, примножується проблематикою національного й особистісного самовизначення, “філософією національного чину”; **по-третє**, корелює з інтелектуальним і культурним досвідом автора, тобто отримує і “книжні” маркери. У результаті в книзі оприявлений новий тип героїчного як художнього модусу та поведінкового принципу ліричного героя і як авторської позиції» [5, с. 22]. Літературний дискурс П. Вишебаби поєднує філософію національного порядку з глибокими особистими переживаннями, втіленими в емоційно насичених образах. У такий спосіб збірка репрезентує новий тип героїчного як естетичного модусу, що є водночас і поведінковою моделлю ліричного героя, і вираженням авторської позиції. Воєнний досвід поета значною мірою визначає характер його національної ідентичності та специфіку сприйняття Батьківщини. **Концепт «Україна»** постає в його творах не лише як географічна чи політична реальність, а й як екзистенційна та етична категорія, пов’язана з боротьбою, гідністю, духовною цілісністю.

У поезії П. Вишебаби Східна Україна, зокрема регіони, що постраждали від бойових дій з 2014 року, осмислюється як невід’ємна частина поняття «Україна». Місто Краматорськ у його поезії постає як символ рідного, сакралізованого простору: *«Все, що трапилось в Краматорську, залишиться там, / Із чужинським статусом не пробує*

зайти в наш храм» [3, с. 48]. Образ «храму» символізує рідну землю, недоторканну для чужинців – окупантів і колаборантів. Символічним значенням автор наділяє Краматорськ: місто стає уособленням особистих і колективних травм, сподівань, боротьби: *«Український Лас-Вегас за ліком втрачених мрій, / Краматорськ назавжди залишає в програмі збій. / І куди не тікай, він лишається у тобі / як бажання програти найбільш вирішальний бій»* [3, с. 48]. Поет підкреслює глибинний зв'язок людини з рідним містом, котре, незалежно від зовнішніх обставин, залишається частиною її ідентичності. Краматорськ постає метафорою внутрішньої боротьби за свободу, гідність і пам'ять. У такий спосіб концепт «Україна» конкретизується через локальні простори, котрі стають маркерами національної ідентичності та духовної приналежності.

У поетичному тексті М. Кривцова *«Він переїхав у Бучу в середині березня 2021-го...»* [19, с. 9] використовуються лексеми «хрест», «цвях», «спис», що актуалізують алюзію на розп'яття Ісуса Христа. Н. Піддубна вважає, що «унаслідок контекстуального поєднання цих лексем з назвами знарядь убивства сучасності *кулі замість цвяхів* та *артилерія замість списів* М. Кривцов створює образ сучасної розіпнутої України-мучениці та її громадян» [30, с. 265]. Г. Матусяк вважає, що «його Голгофи викликають чіткі асоціації з гарячими точками на Сході, бо їхнє розташування – “за вугільними шахтами”» [24, с. 72]. У цьому тексті Україна постає як країна-мучениця, розіп'ята на сучасній Голгофі війни, що формує асоціативний ряд із християнськими стражданнями. Заміна традиційних знарядь страти (цвяхів і списів) кулями та артилерією уособлює нову форму поневолення, а отже, і залежності. Водночас ця поетична метафора підкреслює перетворення болю на силу, адже розіп'ята Україна не здається, а бореться. Саме ця боротьба за свободу, зумовлена досвідом втрат і опору, поступово утверджує незалежність як найвищу цінність.

У вірші Д. Лазуткіна *«псування інструкцій завжди було справою честі...»* **концепт «Україна»** представлено лексемою «країна»: *«в тонованих джипах додому пливають генерали / аби не дивитись на купи зів'ялих вінків – / не знайдеш країни що краща за ту яку вкрали / не знайдеш війни яка не лишає слідів»* [20, с. 55]. Семантико-когнітивний компонент «країна» постає не як нейтральна географічна одиниця, а як емоційно забарвлений образ, позначений втратами, болем, пораненою суб'єктністю, боротьбою за незалежність, що актуалізує стан втрати суверенітету, де «вкрадена країна» асоціюється із поневоленою, анексованою, атакованою зовнішнім ворогом. Водночас тут простежується когнітивна схема ностальгії за незалежною Україною, яка трансформує семантичне поле лексеми «країна» в бік ідеалізованого, але втраченого образу. Опозиція *«залежна – незалежна»* проявляється у прихованій критиці соціальної несправедливості (*«генерали їдуть додому на тонованих джипах»*), які репрезентують владну, відчужену верству, що намагається не бачити наслідків війни (*«не дивитися на купи зів'ялих вінків»*). Це демонструє внутрішню залежність держави від безвідповідального керівництва, що суперечить ідеї справжньої незалежності. Таким чином, **концепт «Україна»** у вірші Д. Лазуткіна постає не як сформована незалежна держава, а як травмований, вкрадений простір, незалежність якого ставиться під сумнів або перебуває під загрозою, а саме поняття «країна» набуває екзистенційного та етичного виміру, асоціюючись із втратою, болем і викликом відновлення справжньої свободи.

У поетичній творчості С. Жадана **концепт «Україна»** також розгортається через опозицію *«залежна – незалежна»*: *«Свобода відкрита своїм і чужим. / Тим більше – в Україні міняється режим»* [11, с. 121]. Лексема «Україна» не фігурує тут безпосередньо як назва держави в територіальному значенні, а вербалізується через суспільно-політичну ситуацію, зокрема через категорію свободи та динаміку зміни режимів.

І. Мамич вважає, що С. Жадан вербалізує концепт «свобода» «в дуалістичній єдності семантичного значення протилежних за семантикою концептів неволі, залежності» [21, с. 52]. На нашу думку, у цих рядках свобода України має амбівалентну незалежність: свобода начебто є, але їй бракує чітких меж, і вона доступна як «своїм», так і «чужим», що ставить під сумнів її національну автономію. У цьому контексті «свобода» як ознака незалежної України постає вразливою, відкритою для зовнішнього втручання, що підкреслює внутрішню політичну незрілість або нестабільність державності. Зміна режиму може інтерпретуватися як ознака незавершеності державотворення, а отже, як ознака ще не до кінця усвідомленої незалежності. Таким чином, у вірші С. Жадана **концепт «Україна»** постає в лімінальному стані між залежністю і незалежністю: з одного боку, це простір свободи, але з іншого – ця свобода нестабільна, відкрита, незахищена, а політична система перебуває в стані постійних змін, що створює ілюзію незалежності, котра не підкріплена стабільним державним фундаментом.

У контексті опозиції **«залежна – незалежна»** представлено Україну і у вірші В. Волікова: *«Розквітнуть квіти там, де йшла війна. / Пташині голоси – лелеки повернуться. / Барвистим килимом розстелеться весна. / Плакучі верби гілками води торкнуться. // І воїни прийдуть до сивих матерів, / Які чекали і молились неупинно, / Щоб Бог від куль оберігав синів, / Які йшли в бій за вільну Україну»* [36, с. 31]. Війна як маркер залежності та поневолення поступається місцем символам відродження: (квіти, весна, птахи), що асоціюються з миром, оновленням та поверненням до життя, тобто бій за вільну Україну вказує на прагнення українського народу до незалежності. Матері, які моляться і чекають своїх синів, уособлюють тяглість національної пам'яті та мрію про вільну державу, посилюючи у вірші ідею звільнення України від іноземного гніту. Таким

чином, концепт «Україна» осмислюється як жертовна, але нескорена держава, що рухається від залежності до омріяної свободи.

Дещо по-іншому представлено **концепт «Україна»** у поезії Сергія Татчина – художника, поета, військовослужбовця Національної гвардії України, командира взводу військової частини. У вірші **«Коханка»** автор своєрідно зізнається в любові до України: *«бо що це – як не кохання якого навзаєм хотів / оця безпредметна молитва – безособова безслізна / ця Україна що на вітрові – як пір'їна у животі / ця силаботоніка – як вища форма націоналізму»* [39, с. 29]. Тут **концепт «Україна»** осмислюється крізь емоційно-екзистенційну призму, де любов до Батьківщини ототожнюється з глибоким переживанням, подібним до непроханої, але всепоглинаючої любові.

Поет порівнює цю любов із «безпредметною молитвою», що підкреслює безумовний і жертвний характер почуття, яке не потребує винагороди, а має надособистісну цінність. Порівняння України із пір'їнкою в животі, що тріпоче на вітрі, натякає на її вразливість, непевність становища, можливо, історичну нестабільність державності. Силабо-тоніка (метрична система, що поєднує ритм і звук), очевидно, символізує поезію, мистецтво, культуру, а також слугує метафорою глибокої і водночас стриманої любові до країни, яка не вигукує гасел, а закорінена в тиші, ритмі і слові. Націоналізм тут постає не як агресивна ідеологія, а як інтелектуальне, емоційне, культурне і глибоко особисте переживання єдності з Батьківщиною. Таким чином, Україна в цьому тексті є не лише геополітичною реальністю, але й втіленням любові, болю, молитви та віри. Поняття «Україна» асоціюється з національною ідентичністю, де націоналізм набуває гуманістичного, майже сакрального звучання – як форма духовної, щирої любові до вільної і незалежної держави.

Отже, у поетичних текстах військовослужбовців ЗСУ опозиція **«залежна – незалежна»** структурує **концепт «Україна»** як простір

боротьби, болю та надії на визволення. Залежність асоціюється з війною, окупацією та втратами, а незалежність – з жертовністю, любов'ю до Батьківщини, глибокою національною ідентичністю та із сакральною цінністю, за яку варто боротися.

2.3. Аналіз лексеми-номена «народ» та фрейму «українська мова»

Лексема-номен «народ» і фрейм «українська мова» є семантико-когнітивними компонентами *концепту «Україна»*. У поетичних творах військовослужбовців ЗСУ ці компоненти виступають маркерами національної ідентичності, символами стійкості, спадкоємності та культурного опору. Поняття «народ» використовується для розуміння єдності, спільної долі та моральної відповідальності за майбутнє держави. Фрейм «українська мова» актуалізує значення рідного слова як чинника самоусвідомлення, боротьби та збереження національного коду. Обидва когнітивні компоненти сприяють глибшій емоційній вербалізації концепту «Україна» та посилюють патріотичний пафос поетичного тексту.

У віршах військовослужбовців ЗСУ номен «народ» тісно пов'язаний з концептом «війна». Наприклад, у збірці Павла Вишебаби *«Тільки не пиши мені про війну»* християнські мотиви інтегруються з військовою тематикою, надаючи поняттю «Україна» нового, глибшого звучання. У вірші *«Зірка»* це поняття трансформується в уособлення народу: *«Хоч Ірода військо стокриле / ширяє з брудним батоном, / під захистом вищої сили / Народ ся рождає, славімо його»* [3, с. 85]. В. Гураль відзначає: «Тут образ Ірода увиразнюється: це не просто біблійний цар-убивця, це ще й уособлення одвічного зла – росії. А зірка (читаємо: Вифлеємська) стала

вказівником долі України» [9, с. 241]. О. Гнатишева трактує цей образ так: «Власна назва-символема *Ірод*, виступаючи у функції неузгодженого означення, є маркером негативної оцінки, заґрунтованій на біблійній прецедентності, а саме прецедентному біблійному антропонімі – імені жорстокого царя Ірода» [7, с. 233]. Народ, який народжується в боротьбі та стражданнях, ототожнюється з Україною. Автор використовує релігійну символіку, трансформуючи її відповідно до сучасного історичного контексту: зірка виступає знаком небесного вогню або впалого снаряду, волонтери постають як волхви з дарами, а найвищою силою, що уособлює страждання, кров і жертвність, є сам український народ. Таким чином, поет створює новий сакральний вимір національного буття, де воєнна реальність поєднується з християнською символікою. **Концепт «Україна»** набуває не лише геополітичного, а й духовно-екзистенційного значення, уособлюючи націю як колективного мученика і героя.

Сегмент компонента «народ» у поетичному дискурсі військовослужбовців переплітається з асоціатом «воїн» та формує героїчний образ, позначений позитивною ціннісною характеристикою. Так, у вірші *«Це були такі дні, коли сонце...»* С. Жадана читаємо: *«Це, королю, те, що залишиться від нашої оборони. / Те, що забирають із собою люди, покидаючи / місто, в якому поховані їхні родини. / Нам не буде холодно серед зимових полів. / Нам сидатимуть на плечі птахи, приймаючи на за соняшники. / Повертаймось за сонцем, королю, повертаймось додому»* [12, с. 14-15]. Самоідентифікація ліричного суб'єкта з українським народом реалізується як у прямій формі через займенники *ми, нам, нас, наша*, так і опосередковано – за допомогою стилістичних тропів і фігур, зокрема метафори та алегорії. З дистрибуції лексеми «народ» впливає додаткова конотація – героїчний, мілітарний народ, а також спостерігається пряма вказівка на його дієвість через уживання іменника *оборона*.

Смисловий дериват «український народ» репрезентовано займенником «ми» і в поезії В. Волікова **«Ми йшли дорогами війни»: «Ми йшли дорогами війни, / Де попелом покриті мрії. / Життя і смерть в одних обіймах, / І від весни та до весни / Ми йшли дорогами війни»** [36, с. 28]. Повторюваність форми «ми йшли» створює образ єдності, спільної долі та незламності українців під час війни. Лексеми «дороги війни», «попіл», «життя і смерть» посилюють емоційно-смислове навантаження та утверджують героїчний характер опору народу.

Цінність життя воїнів представлено і в поетичному тексті **«Роза вітрів»** Д. Лазуткіна: **«за наші життя – прийде рахунок: / з великим штампом сірий пакунок / для кожного слова знайдеться справа / залізна воля і сильна держава»** [20, с. 48]. У цих рядках поєднання особистого і національного простежується через займенник «наш», що включає ліричного героя в колективний суб'єкт – український народ, який тут представлено через узагальнену відповідальність за смерть бійців та віру в державну і її силу. Тут актуалізується уявлення про ціну боротьби, а також про неминучість історичної оцінки кожного слова і вчинку народу.

Україна та українці не можуть існувати без української мови. В. Олексенко відзначає: «Мова – явище унікальне, важливий засіб спілкування і впливу, збереження і засвоєння знань, найбільший духовний скарб, у якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемоги і славу, культуру і традиції, думи і сподівання, основна форма прояву національної свідомості, предмет особливої гордості її носіїв. Рідним словом народ збагачує також світову культуру. Слово – наше повнокровне життя, невмируще джерело поступу. З цього невичерпного джерела мовець здобуває не тільки знання про навколишній світ, а й моральні й естетичні оцінки та уподобання народу» [27, с. 190].

Українська мова є одним із фреймів **концепту «Україна»**. Зокрема, в поетичному дискурсі П. Вишебаби цей фрейм постає як невід'ємна

складова державної та національної ідентичності. Крізь призму війни звучить голос героїв: *«Якщо, як і ми, ти весело й непохитно / читаєш це українською, значить ми бились гідно»* [3, с. 13]. Автор виокремлює дві найвищі цінності – гідний супротив та збереження української мови. Г. Токмань вважає, що в цих рядках «приховано відчитується оптимістична думка-передбачення про недаремно заплачену високу ціну. Ідея єдності поколінь, непохитних, відданих українській мові, готових гідно битися з ворогом, є підсумком розвитку думки у творі. Перемога – це свобода наступних поколінь, їх реалізоване право жити весело, стояти на своїх національних принципах, розмовляти своєю українською мовою, читати свою патріотичну рідну літературу, вшановувати героїв» [42, с. 205]. Збереження мови в цьому контексті пов'язане із захистом української культури та державності загалом. Розмова рідною мовою виступає не лише комунікативним актом, а й символом перемоги та гідного спротиву. Мова постає як духовна категорія, що зберігає тяглість культурної традиції та відображає силу національного духу. В умовах війни з росією володіння українською мовою стає ознакою громадянської позиції та маніфестації ідентичності. Мовна практика стає маркером приналежності до українського культурного простору та ціннісного поля. Акцент на гідності свідчить про наявність морального стрижня у сприйнятті війни та важливість засобів досягнення перемоги. Імовірно, підкреслюється, що сам факт боротьби за мову та державність мотивує до використання української мови. Таким чином, українська мова функціонує як потужний ідеологічний та культурний символ, що актуалізується в умовах збройного конфлікту. Вона є не лише засобом комунікації, а й основою національної єдності, опору та пам'яті. Про гідність без обов'язкової стратегічної перемоги автор знов пише у вірші «дорога»: *«Хоч у війні ти ще не переміг, / принаймні пару битв закінчив гідно»* [3, с. 109]. Як зауважує М. Пилинський, «про перемогу яко про збереження державності й не йдеться, а йдеться саме про

перемогу яко про збереження української ідентичності – упевненої , непохитної та доросло-оптимістичної .

Тож можна судити, що найгірший кінець – втрата української мови, культури, державності, ідентичності, а також втрата ціннісних орієнтирів» [29, с. 11].

У поетичних текстах С. Жадана *мова, слово і голос* осмислюються крізь призму індивідуального авторського бачення в часовому та локальному контекстах. Поетичний образ мови формується за допомогою тропеїчного моделювання, що відображає мовні та мовленнєві явища. Л. Коткова відзначає: «У художній картині світу Сергія Жадана мова постала як живий організм, як символ вічного життя, національного коду, духовного усвідомлення самодостатності всіх її рівнів і виявлення активної авторської лінгвосвідомості й справжнього патріотизму» [18, с. 230]. Наприклад, С. Жадан пише: *«Нас так щедро було наділено словниками. / Ми разом із ними вигадувались і виникали, / доповнювалися, редагувалися, звучали. / Це нашими голосами бог дзвенів, / як вхідними ключами»* [12, с. 64]. Фрейм «українська мова» у наведених рядках постає як сакральний і творчий компонент національної ідентичності. Дієслівні форми *вигадувались, виникали, доповнювалися, редагувалися, звучали* актуалізують процес колективного мовотворення, що відбувається у спільному часовому просторі народу. Українська мова постає як живий, динамічний інструмент самопізнання та існування, який об'єднує покоління. Символічне порівняння голосу з божественним надає мові екзистенційного значення, перетворюючи її на явище національного та духовного виміру.

На поетичності української мови акцентує у вірші **«Останній із мужикан (еклектична тема з аритмічним героєм)»** С. Татчин: *«Ця пісенна країна – як вірші – проста: / часто вживані рими, зужиті теми, / так багаті повторами дні-фонemi»* [38, с. 178]. Тут фрейм «українська

мова» реалізується через метафоричне ототожнення країни з поезією, що підкреслює глибинний зв'язок між мовним і культурним простором. Лексеми *рими, теми, повтори, фонем* вказують на основні одиниці мовної організації, через котрі осмислюється національна ідентичність. Концепт «Україна» тут розуміється як «країна пісень», адже підкреслюється мелодійність і поетичність української мови, що слугує інструментом самоідентифікації. Водночас згадка про зужиті теми та часто вживані рими містить елемент іронії та критичного переосмислення шаблону, але це не применшує значення мови як основи культурної тяглості.

Висновки до другого розділу

Отже, у поезії військовослужбовців ЗСУ лексема-номен «народ» та фрейм «українська мова» є семантико-когнітивними вербалізаторами *концепту «Україна»*. Народ постає як героїчна, жертвна спільнота, що бореться за свободу та гідність, а мова – як сакральний символ національної єдності та ідентичності. Обидва компоненти формують глибокий духовний і патріотичний зміст *концепту «Україна»*.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ КОМПОНЕНТІВ КОНЦЕПТУ «УКРАЇНА» В ПОЕЗІЇ ПОЕТІВ-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ

3.1. Морфологічне вираження компонентів *концепту* «Україна»

Вивчення *концепту* «Україна» в лінгвістиці передбачає аналіз не лише його семантичного наповнення, а й способів морфологічного вираження. Лексеми, що належать до одного мікрополя цього концепту, можуть бути реалізовані в різних граматичних формах: іменниках, прикметниках, дієсловах, дієприкметниках, займенниках. Особливу роль відіграє периферійна зона, розташована поруч із ядром концептуального поля, котра зберігає зв'язок із центральними елементами, але водночас поєднує їх із відтінками значень із сусідніх мікрополів. До цієї зони, наприклад, належать іменники в непрямих відмінках, прикметники, прислівники, дієслівні форми, що забезпечують багатство і гнучкість вербалізації ідей, пов'язаних із *концептом* «Україна» в поетичному дискурсі військовослужбовців ЗСУ.

У поезії комбатантів ад'єктивна синтагматика *концепту* «Україна» яскраво реалізується через використання прикметників та дієприкметників у таких поняттєвих значеннях:

- онтологічне значення: ««зі *святої* землі України» [39, с. 121] (С. Татчин «Не я»), «в *цю намолену* країну / Україну» [39, с. 118] (С. Татчин «Пташка»), «Де Батьківщина *жалібна моя*, / як у воді, відбита Богом в небі» [38, с. 159] (С. Татчин «Коли живі докличуться мене...»);
- естетичні параметри: «Це *нісенна* країна – як вірш! – проста» [38, с. 178] (С. Татчин «Останній із мужикан (еклектична тема з аритмічним героєм)»), «ти так полюбиш *це терпке прозоре місто*» [19, с. 15] (М. Кривцов «І говори зі мною більше говори

- ти...»), «**Тепла** країна, різдвяна казка» [20, с. 174] (Д. Лазуткін «Тепла країна, різдвяна казка...»), **Тиха** країна по Великодню» [12, с. 56] (С. Жадан «Тиха країна по Великодню»);
- емоційна оцінка: «*Стільки в ній ніжної злості й гіркої краси*» [12, с. 36] (С. Жадан «І країна, якою ми бредемо, сходить на пси...»), «*Ми б пішли по милій Україні*» [38, с. 145] (С. Татчин «Че Гевара»);
 - антропологічна характеристика: «*Вона дорідна і зеленоока, а ще вона розпнута – як свята*» [38, с. 21] (С. Татчин «Батьківщина»);
 - воєнний стан: «*втрачені території*» [12, с. 16] (С. Жадан «Але ж ти ніколи не напишеш про те...»), «*там згорілі села / там згорілі міста / там згорілі тіла*» [19, с. 146] (М. Кривцов «Почалась...»); «*Земля, що кров'ю нашою залита*» [36, с. 72] (В. Воліков, «Вони не знають»), «*залізна воля і сильна держава*» [20, с. 48] (Д. Лазуткін «Роза вітрів»), «*Тут був я, / такий-то рік, воююча країна*» [3, с. 24]) (П. Вишебаба «тут був я»).

Ці форми надають образу країни яскравих рис, емоційної насиченості та індивідуально-авторських відтінків. Вони дозволяють передати моральні, символічні та емоційні аспекти, відображаючи глибину патріотичного світосприйняття. Таке морфологічне оформлення посилює виразність тексту і сприяє створенню цілісного, багатогранного образу України в часи війни.

Аналіз сполучуваності **концепту «Україна»** з дієсловами показав два основні типи зв'язку: по-перше, коли лексеми на позначення концепту є суб'єктом дії; по-друге, коли вони є об'єктом дії або станом:

- лексеми-вербалізатори як суб'єкт дії: «*як наша країна повнилася любов'ю, ніби різдвяний вірш*» [12, с. 36] (С. Жадан, «І країна, якою ми бредемо, сходить на пси...»), «*Тримає нас, не знати відколи, / країна – та, в якій ми всі були, / країна – та, що не схотіла бути / замовчаною, грізна і легка, / така, що нас закохує*» [12, с. 39-40]

- (С. Жадан «І ще сказати про лютневі дні...»), «*І все буде у нас Україна!*» [43, с. 39] (В. Воліков «Весна без весни»), «*розсипається вітчизна / починається зима*» [20, с. 147] (Д. Лазуткін «я не здався я не зрікся...»), «*тане в тумані твоя батьківщина*» [20, с. 148] (Д. Лазуткін «наслідок має...»), «*Країна, що сама обрала напівсон*» [20, с. 177] (Д. Лазуткін «Насунеш капюшон і йдеш собі у тиші...»);
- лексеми-вербалізатори як об'єкт дії або стану: «*І країна, якою ми бредемо, сходить на пси*» [12, с. 36] (С. Жадан, «І країна, якою ми бредемо, сходить на пси...»), «*Пахне землею і пахне вогнем*» [19, с. 47] (М. Кривцов «Я йду по чорній вулиці...»), «*Помолюся я за Україну*» [36, с. 16] (В. Воліков «Другу і музиканту Сергію Озеряну»), «*За Україну я молюся / І Перемога врешті прийде*» [36, с. 32] (В. Воліков «Лякає тиша. Сплять гармати...»), «*Я живу в країні, де голота / не смакує рими серед слів*» [38, с. 33] (С. Татчин «Рештки світу»), «*Жити – віку доживати в Україні, / де дерева підпирають небо синє, / Де родився я і виріс – птах-лелека, / і сумую, що живу тепер далеко*» [38, с. 144] (С. Татчин «Folk»), «*Й мені б зробилось легко, наче / над Україною лечу*» [38, с. 149] (С. Татчин «Коли б мені...»), «*Від половини, що лишилась в Україні*» [38, с. 198] (С. Татчин «Листи другові»), «*у землю, що звали ми Україною*» [3, с. 45] (П. Вишебаба «маріуполь»), «*Щоб я закохався в країну, ніхто не зробив би більше*» [3, с. 76] (П. Вишебаба «струм»), «*вітчизна немов кошеня / її годуєш з руки / зрікаєшся / ледь / не щодня / або навпаки – / запалюєш їй зірки / виловлюєш маячки...*» [20, с. 155] (Д. Лазуткін «вітчизна немов кошеня...»).

Як бачимо, у більшості випадків **концепт «Україна»** в ідіостилі поетів-військовослужбовців ЗСУ не є активним суб'єктом, а виступає радше об'єктом, що відображає метафоричне розуміння країни та її

сміслових компонентів. Такий підхід допомагає глибше зрозуміти, як формується поняття України в мовомисленні авторів через пасивні та активні ролі в текстах.

Зауважимо також, що в аналізованих поетичних текстах дієслова вживаються у різних граматичних формах. Інфінітиви представлені такими лексемами, як *жити, доживати*. Представлені також особові дієслова: першої особи однини (*помолюся, живу, сумую, закохався*), другої особи однини (*годуєш, запалюєш, виловлюєш*), третьої особи однини (*закохує, тане, прибуде*). Часові форми дієслів: теперішній (*тане, живу, підпирають, сумую, годуєш, запалюєш, виловлюєш*), минулий (*повнилася, не схотіла, обрала, родився, виріс, лишилось, закохався*), майбутній (*буде, помолюся, прибуде*). За видом більшість дієслів у теперішньому часі є недоконаними, тоді як дієслова в минулому часі, зокрема *повнилася, обрала, лишилась, закохався*, мають доконаний вид. Ця граматична варіативність відображає як активні, так і пасивні ролі **концепту «Україна»** в текстах, підкреслюючи її багатогранність у різних мовних контекстах.

Концепт «Україна» також реалізується через займенникові форми, що виступають мовними маркерами приналежності, афіліації або позиціонування по відношенню до самої країни:

- особові займенники: «*Стільки в **ній** ніжної злості й гіркої краси*» [12, с. 36] (С. Жадан «І країна, якою ми бредемо, сходить на пси...»), «***Вона** дорідна і зеленоока, а ще **вона** розпутна – як свята*» [38, с. 21] (С. Татчин «Батьківщина»), «*вітчизна немов кошеня / **її** годуєш з руки / зрікаєшся / ледь / не щодня / або навпаки – / запалюєш **її** зірки*» [20, с. 155] (Д. Лазуткін «вітчизна немов кошеня...»);
- присвійні займенники: «***наші** вулиці*» [12, с. 35] (С. Жадан «Мова минулого року...»), «*в небесній безодні **моєї** Батьківщини*» [39, с. 140] (С. Татчин «Очікування тебе»), «***Моя** Батьківщина на споді суму*», «***Моя** країна думає про мене*», «*Де Батьківщина жалібна*

*моя, / як у воді, відбита Богом в небі» [38, с. 159] (С. Татчин «Коли живі докличуться мене...»), «тане в тумані **твоя** батьківщина» [20, с. 148] (Д. Лазуткін «наслідок має...»);*

- вказівні займенники: «*країна – **та**, в якій ми всі були, / країна – **та**, що не схотіла бути» [12, с. 39-40]] (С. Жадан «І ще сказати про лютневі дні...»);*
- означальні займенники: «*Країна, що **сама** обрала напівсон» [24, с. 177] (Д. Лазуткін «Насунеш капюшон і йдеш собі у тиші...»).*

У текстах військовослужбовців ЗСУ займенники *наші, моя, твоя* часто використовуються для вираження спільності, ідентичності та емоційного зв'язку з Україною. Ці займенникові форми сприяють персоналізації концепту, роблячи його ближчим і більш значущим для мовця та адресата. Таким чином, через займенники формується інтимна, колективна ідентичність, що посилює образ України як живої, активної суб'єктності в поетичному дискурсі.

Фіксуємо також вербалізацію *концепту «Україна»* через прислівник *там*: «***там** згорілі села / **там** згорілі міста / **там** згорілі тіла» [19, с. 146] (М. Кривцов «Почалась...»). Автор фокусує увагу на конкретному місці, котре асоціюється з руйнуванням і трагедією. Це створює сильний просторовий контекст і посилює образ України як території, що переживає жорстокі випробування війною. Таким чином, за допомогою прислівникової форми *концепт «Україна»* набуває конкретної локалізації та глибокого емоційного забарвлення.*

Отже, прикметники, дієприкметники, дієслова, займенники та прислівники у різних граматичних формах реалізують морфологічне вираження *концепту «Україна»*, надаючи йому багатогранності та емоційної глибини. Прислівники формують просторовий контекст, займенники персоніфікують і підкреслюють приналежність та ідентичність. Дієслова вказують на активну чи пасивну роль концепту в тексті, а

прикметники та дієприкметники розкривають його онтологічні, естетичні, емоційні, військові та політичні характеристики. Разом вони створюють живий, багатогранний образ України в ідіостилі військовослужбовців ЗСУ.

3.2. Лексико-семантичні особливості компонентів *концепту «Україна»*

Лексема «Україна» є власною назвою та логічним поняттям, що становить ядро однойменного концепту. Вона сприймається і розуміється через чітке визначення, але її справжнє багатство значення розкривається, якщо розглядати її ширше – через лексико-семантичні утворення, що походять від неї, асоціації, котрі вона викликає, та цінності, з якими вона пов'язана. Вивчення таких лінгвістичних і семантичних нюансів дозволяє побачити, як *концепт «Україна»* відбивається в мовленні – як територія, як складне культурне та ментальне явище. О. Ткач, Н. Іваненко вважають, що лексико-семантичне поле поєднує слова різних частин мови, але вони обов'язково повинні позначати одне поняття [15, с. 2; 41, с. 8].

Поняттєвий складник та лексико-семантичне поле *концепту «Україна»* у поезії військовослужбовців ЗСУ охоплює широкий спектр семантичних рівнів, що активуються в процесі його вербалізації в різних комунікативних контекстах. *У досліджуваних текстах можна виділити кілька основних семантичних сегментів: етнополітичний, географічний, етнічний, аксіологічний, культурний, релігійний, військовий, геополітичний, символічний, історичний та мовний.*

Етнополітичний вимір представляє Україну як суверенну державу з власною системою управління та політичною ідентичністю. Детальний аналіз об'єктивації *концепту «Україна»* у цьому вимірі подано у підрозділі 2.2., тому просто згадаємо приклад вірша Д. Лазуткіна «Роза вітрів»: «*для кожного слова знайдеться справа / залізна воля і сильна держава*» [20, с. 48].

Географічний аспект кваліфікує Україну як визначену просторову одиницю, територію з конкретними кордонами та природними особливостями. Так, у вірші С. Татчина «Folk» читаємо: *«Не замерзну на край світу попід тином, / стану світлим, стану чистим – як дитина, / і промовлю тихо-тихо: «Україно, / я вернувся... Не сварись на свого сина»* [38, с. 144]. Або вірш П. Вишебаби: *«Запроси в Україну до нас гостей, / всіх, кого зустрінеш на чужині»* [3, с. 15]. Як бачимо, в обох прикладах Україна постає рідною, а їй протиставляється чужина.

Аксіологічне значення виражає відношення до України як вищої цінності, рідного краю, Батьківщини, своєї землі. Наприклад, у віршах Д. Лазуткіна: *«наслідок має / кожна причина... / тале в тумані твоя батьківщина»* [20, с. 148], *«це відчуття батьківщини щемке до знемоги: / люди яких ти любив пробачають борги»* [20, с. 166]. Концепт «Україна» представлено через лексеми, що підкреслюють крихкість і вразливість цієї цінності, невизначеність і тривогу щодо майбутнього.

Етнічний сегмент відображає образ України як спільноти людей, об'єднаних спільним походженням, мовою та культурою. У поезії військовослужбовців ЗСУ ще одним об'єднувальним елементом народу стала війна, зокрема, спільна боротьба. У вірші В. Волікова «Весна без весни» однією спільнотою постають побратими: *«Добре, хлопці! Тримаємо стрій! / І все буде у нас Україна! / Кроком руш! І пішли в засвіти... / Відгукнулася пісня луною. / Побратими, Герої, Брати! / Повінчала вас смерть із весною»* [36, с. 39]. Крізь призму війни та різдвяного свята сприймає український народ П. Вишебаба у вірші «зірка»: *«Здійснять ще дива його руки / у ранах, що спробуй загой. / Із кров'ю, сльозами, у муках / Народ ся рождає! Славимо його»* [3, с. 85].

Культурний вимір концепції пов'язаний із національними традиціями, звичаями та ритуалами, що формують та підтримують ідентичність народу, а також стосується представників культури, які

безпосередньо пов'язані з концептом «Україна» і водночас надають їй додаткових семантичних характеристик, оскільки є своєрідним гіперпосиланням на творчість діячів і, відповідно, на їхні ідеологічні та світоглядні позиції. Наприклад, у вірші С. Татчина «Ріка» згадується українська народна пісня «Ой, при лузі» [39, с. 39], що асоціюється з українським фольклором. А у вірші «Гама ніч» Україну названо «землею Григорія Сковороди» [38, с. 48], тобто концепт «Україна» вербалізується через символічне порівняння з філософом-мандрівником, образ якого формує культурну та історичну свідомість, а Україна асоціюється з духовною та моральною батьківщиною, центром мудрості та національної ідентичності.

Релігійний компонент сприймає Україну як духовну спільноту віруючих, які сповідують християнську релігію. У поетичних текстах С. Жадана християнська віра дуже часто асоціюється саме з Україною. Наприклад, у вірші «*І країна, якою ми бредемо, сходить на пси*» однією з характеристик нашої країни є така: «*По церквах лежать замучені нею святі*» [12, с. 36]. Тут простежується драматичний, навіть трагічний вимір, де Україна постає одночасно як захисниця і винуватиця страждань святих. Ця метафора поєднує образ держави з болючими сторінками історії, що стосуються утисків віри та духовних втрат. А про український народ поет пише так: «*І співаємо про те, як добре нам велося раніш, / як наша країна повнилася любов'ю, ніби різдвяний вірш*» [12, с. 37]. В іншому вірші письменник говорить про Україну у семантичній єдності із православним святом та християнською вірою: «*Тиха країна по Великодню. / Повагом перетікають ріки. / Несуть покійно славу господню / християни та недоріки*» [12, с. 56]. Великдень тут служить символом духовного відродження та циклічності життя, а також створюється соціально контрастна картина народу, де віра об'єднує як сильних, так і слабких.

Військово-воєнний сегмент набуває особливого значення в контексті російсько-української війни, символізуючи боротьбу за свободу, територіальну цілісність та незалежність.

В. Воліков «Лякає тиша. Сплять гармати...»: *«За Україну я молюся / І Перемога врешті прийде. / З війни колись я повернуся, / А з мене вже війна не вийде...»* [36, с. 32]. Україна є найвищою духовною цінністю, заради якої ліричний герой готовий витримати всі випробування війни. Молитва за Батьківщину поєднується з вірою в Перемогу, але водночас із усвідомленням незворотності психологічних змін, залишених бойовим досвідом.

Д. Лазуткін «Дерево і хліб»: *«я буду воювати за нашу останню столицю / за берегову лінію за клптик води / битимуся за кожен будинок / за хліб і за дерево / за дерево і за хліб»* [20, с. 39]. Україна вербалізується через конкретні топоси та матеріальні цінності – *столиця, берегова лінія, клптик води, хліб та дерево*. Такі деталі формують уявлення про Батьківщину як простору, який варто захищати до останнього подиху, де навіть найменший елемент набуває символічного значення.

П. Вишебаба «Фантомні болі»: *«Український світанок зійде над Донецьким кряжем, / хтось із нас неодмінно до ночі в цю землю ляже. / Тільки думка майне, як заправиш в ріжок набої, / що ти жив, як простий чоловік, а помреш, як воїн»* [3, с. 17]. **Концепт «Україна»** тут наповнений географічними особливостями та героїчними настроями, поєднуючи в собі значення відродження та неминучості жертви, що підкріплює уявлення про Батьківщину як священну територію, де життя і смерть набувають екзистенційного значення.

Геополітичний вимір включає уявлення про українські міста та села як складові держави, що мають стратегічне, економічне та культурне значення. Для вербалізації **концепту «Україна»** поети використовують оніми-символи різних міст, які є прямими асоціатами досліджуваного

концепту. Як відомо, С. Татчин залюблений у Вінницю. Наприклад, вірш «Допоки»: *«останній місяць осені, іще / усе – живе, хоча, уже вмирає, / іще щовечір з рани небокраю / багряна кров здовж Вінниці тече»* [39, с. 12]. Проте Батьківщина в однойменному вірші С. Татчина асоціюється з багатьма українськими містами: *«Моя Батьківщина на споді суму. / І я свої очі до неба звів. / А в небі сузір'я пливуть на Суми, / а хочуть у Вінницю, Київ, Львів»* [38, с. 21].

Окуповані та знищені війною міста для військовослужбовців ЗСУ теж уособлюють Україну. Наприклад, у вірші П. Вишебаби «двірник»: *«Маріуполь на березі моря лежить пластом, / як знесилена риба, запаморочена веслом, / що продовжує дихати кривдникам всім на зло»* [3, с. 64]. Тут окуповане і частково знищене російськими окупантами українське місто стає метафорою всієї України в умовах війни.

Символічний вимір концепту «Україна» охоплює національні маркери української ідентичності – флоронайменування, елементи матеріальної культури (вишиванка, тризуб, прапор), а також образи, що закріпилися у свідомості як символи національного простору. Так, у вірші «пий свої трунки гризи свої лікті...» Д. Лазуткіна етномаркерами виступають криниця та наслідування української посівальної пісні: *«ніби все просто ніби все вчасно – / ось вам парковка ось вам криниця... / сійся родися країно прекрасна / сійся родися / сійся родися»* [20, с. 10]. Символом України також вважається річка Дніпро. У вірші «як не любити» П. Вишебаби читаємо: *«Це місто знає твої мрії / і перетравить їх усі, переполоще у Дніпрі їх, залишить попелом в руці»* [3, с. 91]. Більше національних символів можна знайти у поезіях В. Волікова: *«Коли жовтень цілу калину – / Від утіхи вона червоніє. / Помолюся я за Україну, / Від молитви на серці тепліє»* [36, с. 16] («Другу і музиканту Сергію Озеряну»), *«Іде війна. Минає рік. / Лише у снах цвіте калина»* [36, с. 8] («Іде війна. Минає рік...»), *«А полем стелиться туман, / Вкриваючи розбиті хати. /*

Куди лелекам повертатись?» [36, с. 28] («Ми йшли дорогами війни», *«Розквітнуть квіти там, де йшла війна. / Пташині голоси – лелеки повернуться. / Барвистим килимом розстелеться весна. / Плакучі верби гілками води торкнуться»* [36, с. 31] («Розквітнуть квіти там, де йшла війна...»). Сукупність цих символів, що містять узуальну конотацію, утворює поетичний код національної ідентичності.

Історичний параметр виявляє спадкоємність традицій державотворення та визволення, починаючи від Київської Русі та козацької доби до сучасного етапу захисту незалежності. Яскравим прикладом є вірш С. Татчина додому, де згадуються такі історичні постаті: *«а за вікнами лавою йде кіннота! / видивляюся Гонту і Гамалію, / Богуна і Сірка, і гарматним гнотом / тлію»* [39, с. 104]. **Концепт «Україна»**, таким чином, корелює з концептом «час». У наведеному прикладі цей зв'язок реалізується через антропоніми з національним забарвленням, що відсилають до важливих етапів української історії та постатей, які уособлюють боротьбу за свободу. Через ці історичні спогади формується образ України як батьківщини героїв, минуле якої визначає національну ідентичність і слугує джерелом моральної сили в сьогоденні.

Важливим чинником **концепту «Україна»** є **українська мова** як носій культурного коду, колективної пам'яті та духовної єдності, що об'єднує всі змістовні виміри та забезпечує цілісність національної ідентичності. Фрейм «українська мова» ми частково розглядали у розділі 2.3., проте звернемо увагу ще на один яскравий приклад – вірш П. Вишебаби «струм»: *«Ця мова книжкам потрібна, / допоки в міському шумі / ці вулиці й підворіття / її заряджають струмом. // Допоки говорять нею / і крашеві, і крінжові / моделі та сутенери, / міняли з Барабашова. // Допоки хлопці коб'їтам / шепочуть нею з відлунням / прадавньої мови лібідо / та змішують з поцілунком. // Поетам невинновим / писати її з натури, / щоб більше сказати мови, / щоб менше літератури»* [3, с. 77]. Під пером поета мова

виступає не лише як засіб комунікації, а й як жива енергетична основа національної ідентичності. Автор підкреслює, що її життєздатність визначається не лише літературною традицією, а й повсякденним, міським і навіть маргінальним середовищем, показуючи його багатшаровість і соціальну всеосяжність. Мова тут не є абстрактним символом культури, а «струмом», що живить офіційне, вуличне та інтимне спілкування, підтримуючи спадкоємність між історичним і сучасним. Поет вказує, що її справжня сила полягає в повсякденному, природному вживанні, котре переважає літературне оброблення.

Отже, лексико-семантичні особливості компонентів *концепту «Україна»* у поезії військовослужбовців ЗСУ охоплюють низку семантичних сегментів – від географічних, історичних, етнополітичних і військових до культурних, релігійних, аксіологічних, символічних і лінгвістичних. У межах цих сегментів *концепт «Україна»* вербалізується через власні назви, національно забарвлені образи, культурно-історичні алюзії, топоніми, символи та повсякденні деталі, що формують поетичний код національної ідентичності.

3.3. Метафорична репрезентація *концепту «Україна»*

Метафоричне представлення *концепту «Україна»* є важливим об'єктом сучасних лінгвістичних, культурних та когнітивних досліджень, оскільки воно відображає глибинні ментальні моделі та ціннісні орієнтації суспільства. Метафора є не лише художнім прийомом, а й інструментом концептуалізації реальності, формування колективних уявлень про державу, її історію, культуру та майбутнє. А. Овсієнко зазначає, що метафора є різновидом тропа, прихованим образним порівнянням, уподібненням одного предмета, явища іншому, а також взагалі образним порівнянням у різноманітних видах мистецтв [26, с. 106]. Метафорична

репрезентація України демонструє широкий спектр емоційних та оцінних значень.

Через символ вишитого рушника представлено Україну у вірші С. Татчина «2014»: *«кожне обличчя усміхнене, молоде, / на рушникові України хрестиком шите»* [39, с. 92]. У народній традиції вишитий рушник асоціюється з долею, пам'яттю та родиною, а тому метафоричне представлення **концепту «Україна»** тут асоціюється із своєрідним полотном життя, на якому «вишиваються» події, радості та страждання. У цьому контексті Україна постає як рушник, на якому вишиті хрестиком людські обличчя, тобто долі громадян нерозривно вплетені в національну тканину існування. Важливо, що обличчя тут зображені усміхненими, молодими, що вказує на оптимістичний і життєствердний пафос, навіть попри історичні та сучасні випробування. Ця метафора формує образ України як живого організму і, водночас, як витвору мистецтва, де гармонійно поєднуються індивідуальне і колективне, минуле і сучасне.

У вірші «Батьківщина» С. Татчина Україна зображена персоніфікованою: *«Моя країна думає про мене: заводить очі, скрикує вві сні»* [38, с. 21]. Автор наділяє Україну якостями суб'єкта, здатного піклуватися, відчувати і співчувати людям. Вислів *«скрикує вві сні»* ще більше підсилює цей ефект, оскільки країну порівнюють із живою істотою, яка реагує на біль та небезпеку. Такий художній прийом створює емоційно насичений, інтимний образ Батьківщини, в якому національне і особисте зливаються в єдине ціле.

Персоніфікація України трапляється і у вірші С. Татчина «Триєдина спроба силаботоніки»: *«тут щовесни хтось байдужий вкладає міста, / повні по вінця жертовного духу Христа, / у заскорузлі долоні моєї країни»* [38, с. 235]. Тут проводиться паралель між історичними та сучасними випробуваннями України та християнською жертовністю, що надає образу сакрального виміру. Україна зображена як істота із заскорузлими долонями,

в які поміщені міста. Вона бере на себе біль і тягар народу, стаючи суб'єктом дії, здатним відчувати і страждати. Заскорузлі долоні символізують труднощі, працю, виснаження, а водночас і силу витримувати удари долі.

Дещо інший характер носить метафора у вірші С. Татчина «Тоді»: *«Коли в UA не чули різних страхів / і дирижабль Paxів-London-Paxів / ще не літав ні звідти, ні туди...»* [38, с. 17]. Форма «UA» є сучасною аббревіатурою, котра надає тексту міжнародного звучання та підкреслює відчуття приналежності України до глобального простору. Однак у контексті рядка *«Коли в UA не чули різних страхів»* проступає алюзія на ідеалізоване минуле, коли суспільство ще не було позначене військовими та політичними потрясіннями. Дирижабль як застарілий і дещо романтизований вид транспорту створює відчуття нереальності та утопічності. Він уособлює мрію про безпечний простір, в якому Україна є відкритою та інтегрованою у світ. Ця метафора актуалізує протиставлення «страху» та «мрії», що створює трагічне відчуття дисонансу між минулим і сьогоденням. Таким чином, Україна у цьому поетичному тексті постає метафоричний простір пам'яті та втраченої гармонії, що інтерпретується в контексті сучасної кризи.

О. Гилюн вважає, що «російська агресія проти України відбилась на всій понятійній матриці метафоричної моделі **концепту “Україна”**, засвідчивши активацію концептуальних векторів відхилення від наявного порядку, неправильність та аномальність наявного становища; дестабілізацію країни агресором, який намагається забрати те, що йому не належить; біль та переживання за долю держави; надію на оновлення та відродження шляхом упровадження конструктивних змін та прийняття складних, проте правильних рішень» [6, с.141-142].

В ідіостилі поезії військовослужбовців ЗСУ **концепт «Україна»** тісно пов'язаний із концептом «війна». До прикладу, вірш М. Кривцова

«Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу “Війна”...»: *«Слава Україні! / Найжахливіше ток-шоу у світі “Війна”: / плескайте в долоньки, поки вони у вас є / тупотіть ніжками, поки вони у вас є»* [19, с. 37] У цих рядках **концепт «Україна»** розкривається через поєднання патріотичних гасел і гострої іронії, котра викриває абсурдність і трагічність війни. Фраза «Слава Україні!» вводить пафос національної єдності та боротьби, але одразу ж контрастує з метафорою «найжахливіше ток-шоу у світі “Війна”». Війна порівнюється з видовищем, де глядачі змушені аплодувати і тупотіти ногами – дії, котрі в нормальному контексті асоціюються з дитячими іграми або цирковими розвагами. Такі іронічні образи підкреслюють дегуманізацію війни, котра постає як масове видовище, в якому людське життя знецінюється. Повтор *«поки вони у вас є»* є трагічним нагадуванням про швидкоплинність фізичної цілісності під час бойових дій, адже руки і ноги можуть бути втрачені. Таким чином, у наведеному уривку Україна сприймається не тільки як об’єкт боротьби, але й як простір, в якому війна перетворює життя на абсурдне шоу зі смертельними наслідками.

У вірші М. Кривцова «На голку війни...» метафорична репрезентація **концепту «Україна»** є більш ідилічною: *«Я їду повз чорне море соняхів / спокійне / як пам’ятники / розганяюсь і стрибаю в нього / наче з пірса / є-ху!!!! / неси мене чорне море соняхів»* [19, с. 25]. Метафора «чорне море соняшників» має подвійне символічне значення, оскільки і Чорне море, і соняшники традиційно асоціюються з Україною. Море символізує простір, безмежність і глибину, а соняшники є характерною рисою українського ландшафту і впізнаваним символом країни. Поєднання цих двох образів створює метафоричний образ України як величного і мирного простору, в якому гармонійно поєднуються природна краса і сила. Стрибок у «чорне море соняшників» символізує розчинення людини у рідному світі, відчуття радості, свободи та повної єдності з батьківщиною. Таким чином, **концепт «Україна»** у наведеному уривку представлено через традиційні символи її

природи та культури, котрі створюють цілісний, життєствердний та гармонійний образ рідної землі.

Метафора вжита також і в поезії Д. Лазуткіна **«Насунеш капюшон і йдеш собі у тиші...»**: **«Країна, що сама обрала напівсон»** [20, с. 177]. У цьому контексті **концепт «Україна»** представлено через персоніфікацію країни, яка знаходиться в стані напівсвідомості, спокою та вразливості. Автор наділяє Україну здатністю робити вибір, підкреслюючи її активну роль у власному існуванні, водночас демонструючи стан пасивності чи очікування. Цей художній прийом формує образ України як суб'єкта, який усвідомлює свій стан і водночас залишається в делікатному, «сонному» режимі, поєднуючи свободу вибору та внутрішню м'якість.

У вірші П. Вишебаби **«Фантомні болі»** Україну представлено **крізь призму війни**: **«тут країну шиивають голками крупнокаліберними»** [3, с. 17]. Автор вербалізує країну як рану або тканину, яку доводиться з'єднувати болісним способом, що підкреслює травматичний характер і силу зовнішніх або внутрішніх впливів. Ця метафора формує образ країни як вразливого, але цілісного організму, який відчуває напругу, біль і спроби «зшити» його частини.

Висновки до третього розділу

Отже, метафорична репрезентація **концепту «Україна»** у поетичних текстах військовослужбовців ЗСУ охоплює духовний, культурний,

фізичний, емоційний та символічний виміри, формуючи цілісне уявлення про національну ідентичність, єдність та стійкість країни.

ВИСНОВКИ

Концепт є основною одиницею когнітивної діяльності, що структурує знання та формує значення, інтегруючи індивідуальний та колективний досвід, а також функціонує як ментальна конструкція, що поєднує раціональні, емоційні, культурні та лінгвістичні компоненти, слугуючи орієнтиром для розуміння навколишньої реальності. Концепти формують когнітивні схеми та концептуальні сфери, що відображають структуровані знання та забезпечують формування індивідуальних і колективних світоглядів. Концепт є засобом категоризації та інтерпретації реальності, відображаючи суттєві особливості явищ, процесів та культурних цінностей. У сучасному науковому дискурсі вони вважаються універсальною аналітичною категорією, що інтегрує знання, досвід та значення в різних сферах пізнання.

У поетичному дискурсі концепти вербалізуються за допомогою метафор, символів, порівнянь та інших стилістичних засобів, що надають текстам глибини та емоційної насиченості. У творах українських поетів концепт «Україна» реалізується через просторові, топонімічні та символічні домінанти, що підкреслюють спорідненість, сакралізацію та національну ідентичність.

У поезії військовослужбовців ЗСУ *концепт «Україна»* вербалізується крізь призму глибинної екзистенційної та ідентифікаційної напруги, що фокусується через бінарну опозицію *«своє (рідне) – чуже»*, котра слугує онтологічним маркером, через який осмислюється досвід війни, втрати, вигнання, боротьби. У поезії П. Вишебаби, М. Кривцова, В. Волікова, Д. Лазуткіна, С. Жадана просторові фрейми (місто, чужина, топоніми) та символічні номени (мова, пісня, рідна земля) реалізують ідею України як моделі «свого» світу, акцентуючи при цьому на травматичному досвіді зустрічі з «іншим (чужим)». У віршах військовослужбовців «своє»

репрезентується як безальтернативне джерело сили, ідентичності та духовного центру, що протистоїть «іншому» – простору вигнання, ворожості чи невизначеності.

Також *концепт «Україна»* під пером комбатантів розкривається через глибинну ідейно-емоційну опозицію «залежна – незалежна», яка розкриває трансформацію національної свідомості в умовах війни. Залежність асоціюється з окупацією, втратою суверенітету, політичною нестабільністю, духовною зневірою, соціальною несправедливістю. Натомість незалежність постає як омріяна, вистраждана цінність, що потребує жертв, боротьби та утвердження через пам'ять, віру та любов. Символи поневолення (розп'ята Україна, вкрадена країна, зміна режимів) у текстах В. Волікова, М. Кривцова, Д. Лазуткіна, С. Жадана, С. Татчина втілюють стан глибокої національної травми, але ця травма не паралізує, а трансформується в опір.

У поетичному дискурсі поетів-військовослужбовців ЗСУ номен «народ» і фрейм «українська мова» функціонують як основні когнітивні компоненти *концепту «Україна»*, що відображають глибинне ціннісне, емоційне та символічне наповнення цього концепту. Лексема «народ» часто вербалізується через займенники *ми, наші*, лексеми *воїн, захист*, а також релігійні та міфологічні образи, трансформовані в контексті сучасної війни, що сприяє формуванню героїчного та сакрального національного наративу. Фрейм «українська мова» постає як маркер національної ідентичності, духовної спадщини та культурної єдності, актуалізований як у прямому, так і в метафоричному значенні.

Ад'єктивна синтагматика *концепту «Україна»* в поезії військових реалізується через прикметники та дієприкметники, які несуть онтологічне, естетичне, емоційне, антропологічне, військове та політичне забарвлення. Ці морфологічні форми наповнюють образ країни глибокою символікою та експресивністю, відтворюючи патріотичне світосприйняття авторів. Аналіз

дієслівної сполучуваності показав, що концепт «Україна» виступає як суб'єкт або як об'єкт дії, причому переважає метафоричне розуміння України як об'єкта, що підкреслює його багатозначність у мовленні. **Концепт «Україна»** вербалізується також через займенникові форми, які позначають приналежність та емоційний зв'язок з країною. Не менш важливою є роль прислівників у формуванні просторової локалізації концепту: наприклад, прислівник «там» у віршах підкреслює зони руйнувань і трагедії, акцентуючи увагу на реаліях війни та їхньому глибокому емоційному значенні.

У досліджуваних поетичних текстах **концепт «Україна»** охоплює численні семантичні сегменти, зокрема географічні, історичні, етнополітичні, військові, культурні, релігійні, аксіологічні та символічні, вербалізуючись через топоніми, власні назви, національно забарвлені образи, культурні та історичні алюзії, символи та повсякденні деталі. Особлива увага приділяється військовому та релігійному вимірам, де Україна постає як священна Батьківщина та духовна спільнота віруючих.

Метафорична репрезентація **концепту «Україна»** у поезії військовослужбовців відображає глибинні ментальні моделі та ціннісні орієнтири суспільства, формуючи колективний образ держави, її історії та культури. Завдяки таким метафорам, як вишитий рушник чи чорне море соняшників, Україна постає як живий організм, що поєднує індивідуальне і колективне, минуле і сучасне. Персоніфікація країни надає їй здатність відчувати, співпереживати та нести тягар народу, підкреслюючи сакральний та емоційний вимір образу Батьківщини. Війна та зовнішні загрози представлені в поетичних текстах через метафори травми, зшивання або абсурдного шоу, підкреслюючи одночасно вразливість і силу України.

Отже, **концепт «Україна»** у поезії військовослужбовців ЗСУ є важливим для відображення національної ідентичності, патріотизму та

колективного досвіду війни, втрат і боротьби за незалежність. Мовне вираження концепту поєднує особисте та соціальне середовище, а також історичний, культурний та емоційний виміри держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боева Е. Актуалізація концепту Україна у поетичному дискурсі Т.Г. Шевченка. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 3. С. 45-50. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2014_3_9. (дата звернення: 10.12.2024 р.).
2. Вертипорох О. Принцип «айсберга» в сучасній українській поезії про війну. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 210. С. 71-76. URL : <https://surl.lu/qpznsj>. (дата звернення: 13.07.2025 р.).
3. Вишебаба П. Тільки не пиши мені про війну / вид. 2-ге, доповн. Київ : Видавництво Однієї Книги, 2023. 120 с.
4. Гальчук О. Поетичні варіації теми «батько і донька» в сучасній українській ліриці. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2025. № 1(31).С. 218-230. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/51132/1/O_Halchuk_Visnyk_2025.pdf. (дата звернення: 24.07.2025 р.).
5. Гальчук О. Провідні мотиви й образи поетичної книги Павла Вишебаби «Тільки не пиши мені про війну». *Літературний процес: методологія, імена, тенденції: збірник наукових праць (філологічні науки)*. 2023. № 22. С. 15-23. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2023_22_4. (дата звернення : 09.07.2025 р.).
6. Гилюн О. Концепт «Україна» у світлі морбіальної метафори періоду гібридної війни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. № 43. Т. 4. С. 138-142. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v43/part_4/35.pdf. (дата звернення: 26.07.2025 р.).

7. Гнатишева О. Аксіологічний потенціал сакралізмів у сучасній військовій поезії. *Актуальні питання гуманітарних наук: /редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 83. Т. 1. С.231-236. URL : https://aphn-journal.in.ua/archive/83_2025/part_1/36.pdf. (дата звернення: 22.07.2025 р.).
8. Голобородько К. Лінгвістичний статус концепту. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75094/09-Goloborodko.pdf?sequence=1>. (дата звернення: 10.12.2024 р.).
9. Гураль В. Основні мотиви воєнної поезії (Павло Вишебаба, Дмитро Лазуткін, Максим Кривцов). *Studia methodologica*. 2024. № 58. С. 236-242. URL : <https://surl.li/zodyvt>. (дата звернення: 13.07.2025 р.).
10. Єрмоленко С. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
11. Жадан С. Життя Марії. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2015. 184 с.
12. Жадан С. Псалом авіації / фото Марисі М'яновської; видання третє. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2023. 153 с.
13. Жайворонок В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004. № 5-6. С. 23-35. URL : <https://surl.lt/oaudxn>. (дата звернення: 12.02.2025 р.).
14. Зелененька І. Україна як поліваріантний націотворчий образ у ліриці Тараса Мельничука. *Слово і час*. 2005. №12. С. 57-62. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/172141/11-Zelenenka.pdf?sequence=1>. (дата звернення: 10.02.2025 р.).
15. Іваненко Н. Лексико-семантичне поле добро в українській та англійській мовах : автореф. дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.17. Київ, 2007. 24 с.
16. Качковська Я. Дмитро Лазуткін отримав премію імені Бориса Неcherди 2025. *Суспільне Культура*. 2025. 26 червня. URL :

- <https://suspilne.media/culture/1052301-dmitro-lazutkin-otrimav-premiu-imeni-borisa-necerdi-2025/>. (дата звернення: 02.08.2025 р.).
17. Коли мене запитали, котра година, я відповів: війна: улюблена поезія Максима Кривцова від редакції Суспільне Культура. *Суспільне Культура*. URL : <https://surl.li/dnskks>. (дата звернення: 01.08.2025 р.).
 18. Коткова Л. Мова як ключовий лінгвоментальний образ поетичної картини світу Сергія Жадана (на матеріалі збірки «Скрипниківка»). *Література та культура Полісся № 109. Серія «Філологічні науки» № 23*. 2023. С. 220-233. URL : <https://surl.li/ikpnug>. (дата звернення: 26.07.2025 р.).
 19. Кривцов М. – «Далі». Вірші з бійниці: поезії / 2-ге вид. Київ : Наш Формат, 2024. 192 с.
 20. Лазуткін Д. Закладка: поезія. Львів: Видавництво Старого Лева, 2024. 192 с.
 21. Мамич І. Мовносвітоглядна специфіка системи художніх засобів у поезії Сергія Жадана. *Академічні студії. Серія : Гуманітарні науки*. 2022. Вип. 1. С. 48-54. URL : <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.7>. (дата звернення : 06.08.2025 р.).
 22. Мартинюк А. Концепт із позицій інтегративної теорії мови. *Філологічні трактати*. 2009. Том 1 (№2). С. 101-107. URL : <https://surl.li/qxetqx>. (дата звернення: 10.12.2024).
 23. Мартинюк А. Метафора у структурі значення англомовних вторинних номінацій чоловічої та жіночої референції. *Нова філологія: збірник наукових праць*. 2007. № 27 .С. 36-41.
 24. Матусяк Г. Міфологічні сценарії у збірці Максима Кривцова «Вірші з бійниці». *Причорноморські філологічні студії*. 2024. №4. С. 69-74. URL : <https://surl.lu/zkkdoe>. (дата звернення: 26.07.2025 р.).

25. Мех Н. Наскрізнi концепти слово, мова, думка у фiлософсько-релiгiйнiй та мовнiй картинах свiту Григорiя Сковороди / вiдп. ред. С.Я. Єрмоленко. Київ : [б.в.], 2005. 237 с.
26. Овсiєнко А. Метафора в сучасному мовознавствi: тлумачення та класифiкацiя. *Науковий вiсник Мiжнародного гуманiтарного унiверситету. Серiя : Фiлологiя*. 2018. Вип. 32 (3). С. 105-110. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32%283%29__31. (дата звернення: 15.08.2025 р.).
27. Олексенко В. Формування духовностi особистостi засобами рiдної мови. *Збiрник наукових праць. Педагогiчні науки*. Херсон : В-во ХДУ, 2004. Вип. 36. С. 189-192.
28. Олексенко В. Вербальне наповнення концепту «любов» у сучаснiй українськiй прозi. *Українське мовознавство : мiжвiдомчий науковий збiрник*, 2011. Вип. 41. С.218-226
29. Петров I. Культурологiчні засади поняття «концепт». URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/21429>. (дата звернення: 10.12.2024 р.).
30. Пилинський М. Полiтичний аспект концепту «Свобода» у творчостi Павла Вищебаби. *Синопис: текст, контекст, media*. 2024. № 30(1). С. 9-14. URL : <https://surl.lu/kpnmbl>. (дата звернення: 12.07.2025 р.).
31. Пiддубна Н. Мовнi вияви бiблiйностi в поезiї Максима Кривцова. *Лiнгвiстичнi дослідження*. 2024. Випуск 61. С. 260-273. URL : <https://surl.li/aoyvdo>. (дата звернення: 20.07.2025 р.).
32. Пiдкамiнна Л. Лiнгвокультурологiчний концепт України у поетичнiй мовотворчостi Тараса Шевченка. *Науковий часопис Нацiонального педагогiчного унiверситету iменi М.П. Драгоманова: зб. наук. праць. Серiя 8. Фiлологiчні науки. Мовознавство / вiдп. ред. Л. I. Мацько*. Київ : НПУ iменi М.П. Драгоманова, 2009. С. 64-70. URL :

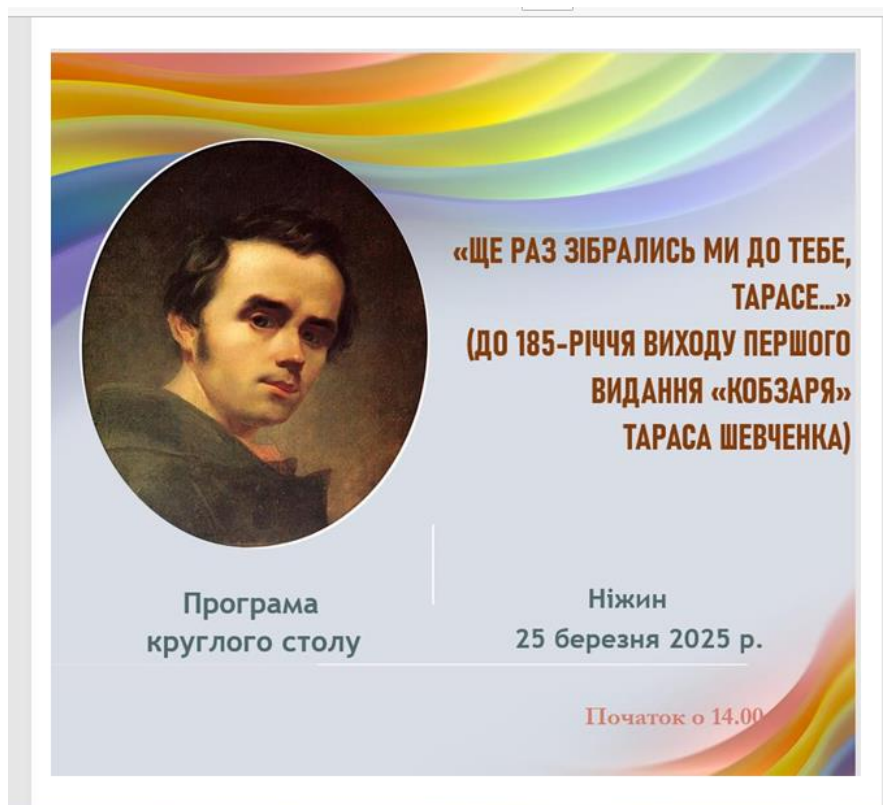
- https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2288/10_Pydkaminna.pdf?sequence=1. (дата звернення: 10.12.2024 р.).
33. Плотнікова Н. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31(70). № 1(1). С. 91-96. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2020_31%2870%29_1%281%29__19. (дата звернення: 10.12.2024 р.).
 34. Приходько А. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с. ISBN 966-685-189-X.
 35. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с. URL : <https://surl.li/lcailg>. (дата звернення: 12.02.2025 р.).
 36. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с. ISBN 966-8791-00-2.
 37. Скіф / Воліков В. Збірка віршів. Поезія війни. Київ: ВД «Адеф-Україна», 2024. 76 с.
 38. Слухай Н. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену. *Мовні і концептуальні картини світу : збірник наукових праць*. Київ : ЛОГОС, 2002. С. 462-470.
 39. Татчин С. Дзен.UA. Київ: Гамазин, 2013. 248 с.
 40. Татчин С. Семисвічник. Київ: Гамазин, 2016. 160 с.
 41. Таценко Н. «Концепт» як ключове поняття когнітивної лінгвістики. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2008. № 1. С. 105-110. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/1580/1/38.pdf>. (дата звернення: 10.12.2024 р.).
 42. Ткач О. Базові категорії та властивості семантичного поля. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2011. Вип. 2. С. 250-258. URL :

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2011_2_32. (дата звернення: 11.08.2025 р.).
43. Токмань Г. Діалогічне вивчення мілітарних мотивів у ліриці (на прикладі вірша Павла Вишебаби «Моє покоління»). *Theoretical and didactic philology*. 2024. Випуск 37. С. 194-207. URL : <https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/341>. (дата звернення: 20.07.2025 р.).
44. Томбулатова І. Музичний код ідентичності в сучасній українській поезії. *Folium*. 2024. № 4. С. 268-273. URL : <https://journals.pnu.if.ua/index.php/folium/article/view/103/101>. (дата звернення: 10.07.2025 р.).
45. Хоменська І. Вербалізація концепту Україна в українському художньому дискурсі: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Київ, 2016. 281 с. URL : <https://surl.li/bjnczf>. (дата звернення : 05.12.2024 р.).
46. Цьмух О. Поняття «концепт» у сучасному лінгвістичному дискурсі. *Лінгвістичні студії*. 2011. Вип. 22. С. 326-330. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_22_67. (дата звернення : 08.12.2024 р.).
47. Шарманова Н. Етноконцепт УКРАЇНА як фрагмент когнітивного освоєння світу. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2008. №2. С. 60-65. URL : <https://doi.org/10.31812/filstd.v2i0.981>. (дата звернення: 10.12.2024р.).
48. Шевченко Л. Концептуальне дослідження Святого Письма. URL : http://evangelie.kiev.ua/vystup_Shirokova_V_A.html. (дата звернення: 27.07.2025 р.).
49. Яремко Я. Стратифікація концепту. *Мовознавство*. 2009. № 1. С. 60-69. URL : <https://surl.li/ewtsio>. (дата звернення : 08.12.2024 р.).

50. Яцкевич О. Концепт «воля» в українській мовній картині світу: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 Українська мова. Харків, 2009. 19 с. URL : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/publ/REF-0000286261>. (дата звернення: 29.07.2025 р.).
51. Croft W., Cruse D.A. Cognitive Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 356 p.
52. Fillmore Ch. J. Frame semantics. Linguistics in the morning calm: Selected papers from the SICOL. Seoul: Hanshin, 1982. P. 111-138.
53. Langacker R.W. Foundations of cognitive grammar: In 2 Vol. Stanford: Stanford University Press, 1987. Vol. I: Theoretical Prerequisites. P. 50-61.

ДОДАТКИ

Додаток А

ШЕВЧЕНКІАНА РЕЖИСЕРА СТАНІСЛАВА КЛИМЕНКА

Корнєєва Людмила – кандидат філософських наук, доцент кафедри української мови, літератури, культурології та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЗАСУДЖЕННЯ КОМПЛЕКСУ МЕНШОВАРТОСТІ, НАЦІОНАЛЬНОГО БЕЗПАМ'ЯТСТВА ТА БАЙДУЖОСТІ ДО РІДНОЇ МОВИ У ПОСЛАННІ «І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОДЖЕНИМ...»

Ременюк Людмила – учитель української мови та літератури Ніжинської гімназії №3 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ УКРАЇНА В ІДІОСТИЛІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Киця Анастасія – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Філологія (українська мова та література) факультету української й іноземної філології та журналістики Херсонського державного університету

ПОЕТИКА ВОЛІ: ВІД ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ДО СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ

Каськов Дмитрій – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія (Українська мова) Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Додаток Б

11:30-11:45 Andrzej Michałowski (Uniwersytet Wrocławski) *Ukraińska myśl lewicowa i działalność ruchów robotniczych od XIX do XXI wieku - perspektywa krajowa i emigracyjna*
 11:30-11:45 Вікторія Беца (Użhorodzki Uniwersytet Narodowy) *Мовотворчість Лесі Українки в наукових та освітніх центрах української діаспори*

DYSKUSJA I PRZERWA: 11:45-12:00

Tożsamość, język, narracja: kształtowanie nowej optyki humanistycznej

Moderatorzy: Alan Tulacz, Andrzej Michałowski

12:00-12:15 Олексій Крук (Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki) *Проти мови — проти держави: необхідність криміналізації дій, спрямованих проти державної мови*

12:15-12:30 Ельдар Османов (Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki) *Збереження мови корінного народу України в умовах війни: цифрові технології як інструмент культурного опору*

12:30-12:45 Анастасія Киця (Chersoński Uniwersytet Państwowy) *Концепт Україна як виразник національної ідеї українців*

12:45-13:00 Анастасія Крецу (Chersoński Uniwersytet Państwowy) *Онлайн-медіа як платформа для висвітлення культурно-мистецької тематики*

13:00-13:15 Олександр Сипко (Chersoński Uniwersytet Państwowy) *Сучасні тенденції розвитку аналітичних жанрів в Україні*

13:15-13:30 Катерина Дьяченко (Chersoński Uniwersytet Państwowy) *Гендерні маркери в політичних дебатах (на матеріалі німецької мови)*

13:30-13:45 Юлія Кириллова (Chersoński Uniwersytet Państwowy) *Домінантні метафоричні моделі у німецькомовних і українських медіа*

13:45-14:00 Таїсія Андрусак (Użhorodzki Uniwersytet Narodowy) *Михайло Мольнар у загальноукраїнській та центральноєвропейській гуманітаристиці*

14:00 DYSKUSJA I OFICJALNE ZAKOŃCZENIE KONFERENCJI

Міністерство освіти і науки України
 Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
 Факультет філології та журналістики
 Кафедра української мови та методики її навчання
 Східнопоміслський лінгвокресивацій науково-освітній центр
 Глухівський національний педагогічний університет
 імені Олександра Довженка
 Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
 Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
 Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Махарики
 Херсонський державний університет
 Хмельницький національний університет

ПРОГРАМА
Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТА
 ЛІНГВОДИДАКТИКИ»**

2-3 квітня 2025 року
 Умань

КОМІСАРОВ Роман, здобувач ОПП «Філологія. Польська мова і література, друга мова – англійська», гуманітарно-педагогічний факультет Хмельницького національного університету.

ЕМОТИВНІ АСПЕКТИ МОВИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Науковий керівник – **Шаховал Зоряна Ігорівна**, викладач кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету.

КИЦЯ Анастасія, здобувачка ОПП «Філологія (Українська мова та література)», факультет української й іноземної філології та журналістики Херсонського державного університету.

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ)

Науковий керівник – **Олексенко Володимир Павлович**, доктор філологічних наук, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету.